

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Katarina KUKOVICA

**TURIZEM, OHRANJANJE NARCIS (*Narcissus
poeticus ssp. radiflorus*) IN KMETIJSTVO NA
OBMOČJU ZAHODNEGA DELA KARAVANK**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Katarina KUKOVICA

**TURIZEM, OHRANJANJE NARCIS (*Narcissus poeticus ssp. radiflorus*)
IN KMETIJSTVO NA OBMOČJU ZAHODNEGA DELA KARAVANK**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**TOURISM, PRESERVATION NARCISSUS (*Narcissus poeticus ssp.*
radiflorus) AND AGRICULTURE IN THE WESTERN PART OF
KARAVANKE**

GRADUATION THESIS
University Studies

Ljubljana, 2010

Diplomsko delo je zaključek univerzitetnega študija agronomije. Opravljeno je bilo na Katedri za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora ter ekonomiko in razvoj podeželja Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Andreja Udovča.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Andrej UDOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: prof. dr. Majda ČERNIČ ISTENIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Katarina KUKOVICA

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn
DK UDK 502.1:711.3(043.2)
KG kmetije/turizem/varovalno planiranje/narcise/karavanke
KK AGRIS E80
AV KUKOVICA, Katarina
SA UDOVČ, Andrej (mentor)
KZ SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI 2010
IN TURIZEM, OHRANJANJE NARCIS (*Narcissus poeticus* ssp. *radiflorus*) IN KMETIJSTVO NA OBMOČJU ZAHODNJEGA DELA KARAVANK
TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP X, 33, [10] str., 10 pregl., 13 sl., 1 pril., 21 vir.
IJ sl
JI sl/en
AI V diplomski nalogi smo analizirali odgovore anketiranih kmetij, ki smo jih izbrali na območju zahodnega dela Karavank. Anketni vprašalnik je zajemal predvsem temo ohranjanja biotske raznolikosti ter narcis na tem območju, vpliv kmetovanja na biotsko raznolikost ter možnosti razvoja turizma. Izvedli smo tudi intervju s predsednikom Turističnega društva Golica. Rezultate ankete smo analizirali z metodami opisne statistike ter jih predstavili s preglednicami in grafi. Ugotovili smo, da informiranost o pestrosti in ohranjanju biotske raznolikosti ter narcis ni zadostna. Anketirani si o tem želijo biti informirani. Zavedajo se, da so kmetovalci največji vzrok za izgubljanje rastišč narcis ter ostalih vrst, in sicer zaradi prezgodnje paše, košnje ter zaraščanja travnikov. Torej je način kmetovanja v največji meri vzrok za izgubo rastišč, medtem ko je prisotnost turistov v manjši meri vzrok za izgubo rastišč. Ugotovili smo, da si več kot polovica anketiranih kmetij želi dodatni razvoj turizma, in sicer v obliki podeželskega turizma v povezavi z ekološkim, športnim in sezonskim turizmom. Vendar je večina mnenja, da dosedanje naravne vrednote niso zadosten razlog za nadaljnji razvoj. Zato tisti, ki si želijo razvoj, menijo, da bi bilo treba v tej smeri še kaj postoriti.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 502.1:711.3(043.2)
CX farms/tourism/sustainable planing/narcissus/karavanke
CC AGRIS E80
AU KUKOVICA, Katarina
AA UDOVČ, Andrej (supervisor)
PP SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
PY 2010
TI TOURISM, PRESERVATION NARCISSUS (*Narcissus poeticus ssp. radiflorus*) AND AGRICULTURE IN THE WESTERN PART OF KARAVANKE
DT Graduation thesis (university studies)
NO X, 33, [10] p., 10 tab., 13 fig., 1 ann., 21 ref.
LA sl
AL sl/en
AB In this graduation thesis we have analysed the answers of the questioned farms, which we selected in the western part of Karavanke. The survey contained mainly the themes of conserving biodiversity and narcissus in the area, the impact of farming on biodiversity and the possibilities for tourism development. We have also interviewed the president of the tourist association Turistično društvo Golica. We have analysed the results of our survey with descriptive statistics and presented them with tables and charts. We found out that people are not fully informed about variety and conserving biodiversity and narcissus. People who live in this area wish to be informed about it. They realize that the way they perform agriculture is the most important reason for the loss of the largest sites of narcissus and other species, namely because of premature grazing and overgrowing grass. Therefore, the way they perform agriculture is the main cause for losing habitats while the presence of tourists is a lesser issue. We found out that more than half of the surveyed farms wishes the additional development of tourism namely in the form of rural tourism in connection with ecological, recreational and seasonal tourism. However, the majorities opinion is that existing natural values are not sufficient grounds for further development. Therefore, those who are in favour of development have the opinion that it would be necessary to do something more in this respect.

KAZALO VSEBINE

Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key Words Documentations (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	IX
Okrajšave in simboli	X
1 UVOD.....	1
1.1 POVOD ZA RAZISKAVO.....	1
1.2 NAMEN DIPLOMSKEGA DELA.....	1
2 PREGLED OBJAV.....	3
2.1 NARCISE.....	3
2.1.1 Odlok o zaščiti narcis.....	4
2.2 NATURA 2000.....	4
2.3 ZAŠČITA NARCIS IN BIOTSKE PESTROSTI.....	5
2.3.1 Projekt Karavanke Natura 2000.....	6
2.4 PROGRAM RAZVOJ PODEŽELJA.....	9
2.5 KARAVANKE IN OBMOČJE ZAHODNEGA DELA KARAVANK.....	12
3 MATERIAL IN METODE.....	15
4 REZULTATI.....	16
4.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ANKETIRANIH KMETIJ.....	16
4.2 PROIZVODNA ZNAČILNOST ANKETIRANIH KMETIJ.....	19
4.3 BIOTSKA RAZNOLIKOST NA OBMOČJU ZAHODNEGA DELA KARAVANK.....	20
4.4 TURIZEM NA OBMOČJU ZAHODNEGA DELA KARAVANK.....	23
4.5 INTERVJU S PREDSEDNIKOM TURISTIČNEGA DRUŠTVA GOLICA.....	27
5 RAZPRAVA IN SKLEPI.....	30

5.1	RAZPRAVA.....	30
5.2	SKLEPI.....	30
6	POVZETEK.....	32
7	VIRI.....	33
	ZAHVALA	
	PRILOGA	

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Izobrazba gospodarja anketiranih kmetij, 2010.....	16
Preglednica 2: Zaposlitev gospodarja anketiranih kmetij, 2010.....	17
Preglednica 3: Zaposlitev zakonca gospodarja anketiranih kmetij, 2010.....	17
Preglednica 4: Velikost in struktura kmetijskih zemljišč na anketiranih kmetijah, 2010.....	19
Preglednica 5: Anketirani po mnenju, kako s kmetovanjem ohraniti rastišča narcis, 2010.....	23
Preglednica 6: Anketirane kmetije po ponudbi turistom/kupcem, 2010.....	24
Preglednica 7: Anketirani po ocenah primernosti različnih vrst turizma na območju in možnosti za razvoj turizma, 2010.....	24
Preglednica 8: Anketirani po oceni interesa ostalih kmetov in vaščanov za razvoj turizma, 2010.....	25
Preglednica 9: Anketirani po stopnji strinjanja s trditvijo, da bi razvoj turizma izboljšal življenjski standard, 2010.....	25
Preglednica 10: Anketirani po oceni vpliva turistov na izgubo rastišč narcis, 2010.....	26

KAZALO SLIK

Slika 1: Narcise (<i>Narcissus poeticus</i> ssp. <i>radiflorus</i>) (foto: Klinar P.), 2008.....	4
Slika 2: Zoisova zvončnica (<i>Campanula zoysii</i>), 2010.....	7
Slika 3: Pobočja Karavank (Klinar P.), 2008.....	13
Slika 4: Položaj in povprečna starost prebivalcev na anketiranih kmetijah, 2010.....	16
Slika 5: Stanje nasledstva na anketiranih kmetijah, 2010.....	18
Slika 6: Ocena življenjskega standarda na anketiranih kmetijah, 2010.....	18
Slika 7: Anketirane kmetije po proizvodni usmerjenosti glede na način pridelave, 2010.....	19
Slika 8: Anketirane kmetije po načinu prodaje, 2010.....	20
Slika 9: Anketirani po oceni ustreznosti informiranosti glede biotske raznolikosti in želje po informiranosti, 2010.....	21
Slika 10: Anketirani po mnenju, kdo je največji krivec za izgubo rastišč, 2010.....	22
Slika 11: Anketirani po oceni vpliva strojne obdelave ter zgodnje paše, 2010.....	22
Slika 12: Anketirani po tem, ali vidijo možnosti razvoja turizma, 2010.....	24
Slika 13: Anketirani po oceni naravnih znamenitosti kot zadostnega razloga za razvoj turizma, 2010.....	25

KAZALO PRILOG

Priloga: Anketni vprašalnik

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

SKOP	slovenski kmetijsko okoljski program
EU	Evropska unija
OMD	območje z omejenimi dejavniki
KGZS	Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenija
RS	Republika Slovenija
HAB	Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov

1 UVOD

V spomladanskem času pobočja Karavank pobelijo tisočeri cvetovi narcis, ki vabijo obiskovalce na ogled travnikov, ki se razprostirajo med gorskimi vasicami v Plavškem Rovtu, Prihodih, Planini pod Golico in v Javorniškem Rovtu nad Jesenicami. Vsakoletno cvetenje narcis (*Narcissus poeticus ssp. radiflorus*) je v mesecu maju prava turistična atrakcija. Ob obisku Karavank bomo opazili tudi številne druge rastlinske vrste, ki to območje opredeljujejo kot območje Natura 2000. Karavanke že od nekdaj slavijo kot naravni botanični vrt, navsezadnje je botanik Karel Zois tu že pred več kot dvesto leti odkrival cvetoča pobočja.

Območje zahodnega dela Karavank očara vsakega obiskovalca tako po naravnih lepotah kot tudi po znamenitostih. Poleg že omenjenih cvetočih pobočij je na tem območju v vseh letnih časih tudi možnost izletov na okoliške hribe, kjer se odpira pogled na bližnje vršace, dolino ter na sosednjo avstrijsko stran. Planinstvo je tu prisotno že od nekdaj. Vsako leto se na Golico poda mnogo planincev, medtem ko v zimskem času nudi bližnji Španov vrh ugodno smuko.

V tako ohranjenem naravnem okolju imajo domačini in tudi kmetovalci v Karavankah še veliko neizkoriščenih razvojnih možnosti v kombinaciji kmetijstva in turizma. Dopolnilne dejavnosti na kmetiji bi lahko pripomogle k povečanju učinkovitosti kmetovanja, vendar pa je kmetovanje na območjih z omejenimi dejavniki težko, še težje pa se je ukvarjati z dopolnilnimi dejavnostmi. Zato je potrebno veliko truda, znanja in pa tudi pomoči za uspešnejše delo.

1.1 POVOD ZA RAZISKAVO

To območje smo поблиže spoznali v študijskih letih, ko so nas kolegice, domačinke, pogosto vabile na izlete na bližnje hribe. Sedaj se v spomladanskem času velikokrat odpravimo tja, saj so v tem času travniki najlepši. Poleg narcis je tam še veliko drugih gorskih rastlin, ki so vredne občudovanja.

Domačini, ki na tem območju kmetujejo, so nam povedali, da so bili travniki včasih videti kot zasnežena pobočja, kajti narcis je bilo ogromno. Sedaj pa slika ni več takšna.

Prav zaradi teh besed domačinov smo se odločili, da v diplomskem delu поблиže spoznamo to območje in skušamo najti dejavnike, ki vplivajo na izgubo rastišč.

1.2 NAMEN DIPLOMSKEGA DELA

S pomočjo anketnega vprašalnika bomo poskušali analizirati poglede kmetovalcev in kmetovanja na območju, ki je tudi del Nature 2000, ter možnosti za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, predvsem v obliki turizma. Zanima nas tudi, kako kmetovanje in

prisotnost turistov vplivata na izgubo rastišč narcis (*Narcissus poeticus ssp. radiiflorus*) oziroma njihovo ohranjanje.

Zanimalo nas je, kakšno je obstoječe stanje kmetij. Predvsem smo spraševali, ali imajo kmetije naslednike, kolikšna so njihova zemljišča, kakšna je proizvodna usmerjenost in njihov standard.

Ugotavljali smo tudi njihovo informiranost glede biotske raznolikosti na tem območju, vplive biotske raznolikosti na način kmetovanja ter vplive izginjanja rastišč.

Skušali smo tudi ugotoviti želje glede razvoja turizma na tem območju ter vpliv turizma na ohranjanje biotske raznolikosti na območjih Nature 2000.

2 PREGLED OBJAV

2.1 NARCISE

Rastišča narcis se nahajajo na območjih Golice, Hruškega vrha, Javorniškega Rovta, Jekljevega sedla, Prihodih, Rožci, Španovega vrha, Lipene, Rogarjevega Rovta, Plavškega Rovta. Ta območja so v spomladanskem času pobeljena s cvetovi gorske narcise (*Narcissus poeticus* ssp. *radiflorus*). Za narciso je značilno, da je vrsta iz družine narcisovke *Narcissus* (Amaryllidiaceae), domačini pa ji poenostavljeno pravijo ključavnica. Je čebulnica, ki ozeleni takoj, ko skopni sneg in še preden ozeleni trava. Listi so široki od 5 do 8 mm, krpe cvetnega odevala so narobe jajčaste in se med seboj prekrivajo, prašniki so različno dolgi, privenček je skledičast s škrlatno rdečim valovitim robom. Rastlina je visoka 50 cm, s pritličnimi travastimi listi. Cvetovi so večinoma posamič, dišeči, s 6 razprostrtimi, proti dnu razločno zoženimi in tam ne prekrivajočimi se perigonovimi listi in s kratkim rumenim, rdeče obrobljenim do 1 cm širokim privenčkom (Lippert, 1987).

Življenjska doba čebulice je tri leta. Za svojo rast in razvoj potrebujejo zmerno težka in zmerno kisla tla, ki so dobro preskrbljena z vodo, ne marajo pa lahkih in za vodo zelo propustnih tal. V pomladanskem času razvoja in rasti potrebujejo obilo svetlobe, vlage in toplote. Dovolj svetlobe jim omogoča pozna košnja travnikov (po 20. juniju) in čiščenje zarasti (drevja in grmovja). Škoduje jim senca in pomanjkanje svetlobe, zato izginjajo s travnikov, ki jih zarašča grmovje ali druge višje rastline. Občutljive so na gaženje in teptanje. Predvsem pa jim škoduje košnja pred semenitvijo, saj jim onemogoči ustvarjanje zaloga hrane v čebulici (Narcise ..., 2006).

Najpomembnejši dejavnik za ohranjanje narcis – ključavnic na tem območju je sonaravno kmetovanje. Kmetom oziroma uporabnikom travnikov se priporoča obdelovanje travnikov na tradicionalen način, ki preprečuje zaraščanje le-teh in zagotavlja razmere za rast narcis. To nalogo lahko izvajajo v prvi vrsti kmetje oziroma uporabniki zemljišč, seveda ob ustreznih lokalni in nacionalni podpori.

Ukrepi za ohranjanje in izboljšanje stanja narcis (Narcise ..., 2006):

- paša živali z znižano obtežbo ali paša po cvetenju in semenitvi narcis,
- vzdrževanje kulturne krajine in preprečevanje zaraščanja,
- informiranje prebivalcev in obiskovalcev o naravnih vrednotah prostora,
- obveščanje prebivalcev in obiskovalcev o škodljivih načinih ravnanja z narcisami,
- redna košnja travnikov – optimalni čas za košnjo je po 20. juniju.

Slika 1: Narcise (*Narcissus poeticus* ssp. *radiflorus*) (foto: Klinar P., 2008)

2.1.1 Odlok o zaščiti narcis

Narcise so zavarovane z Odlokom o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih vrst (2004), z Uredbo o zavarovanih prstoživečih rastlinskih vrstah (2004) in so navedene v Pravilniku o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (2002). Rastišča narcis so zajeta tudi v evropsko omrežje ekološko pomembnih območij narave Natura 2000.

2.2 NATURA 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje ekološko pomembnih območij narave, opredeljenih na podlagi Direktive o pticah in Direktive o habitatih. Območja Nature 2000 ali posebna varstvena območja so ekološko pomembna območja, ki so na ozemlju Evropske unije pomembna za ohranitev ali doseganje ugodnih razmer za vrsto ptic in drugih živalskih ter rastlinskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov, katerih ohranjanje je v interesu Evropske skupnosti.

Natura 2000 ni sistem strogih naravnih rezervatov, ki bi omejevali vse človekove dejavnosti na teh območjih. Gre za varovana območja, kjer naj se opravljajo takšne aktivnosti, ki omogočajo ohranjanje biotske raznovrstnosti in upoštevanje načela obeh direktiv (Nose Marolt, 2005).

Zaradi velike pestrosti rastlinskih in živalskih vrst je v Naturo 2000 vključeno tudi območje Karavank.

Biotska raznovrstnost (biotska pestrost, biodiverziteteta, biološka raznovrstnost) pomeni raznolikost živih organizmov tako na kopnem kot v morju ali drugih vodnih ekosistemi.

Biotska raznovrstnost v Evropi se je v zadnjih desetletjih močno zmanjšala. Zaradi urbanizacije, infrastrukture, intenzivnega kmetijstva in gozdarstva ter drugih človeških aktivnosti je prišlo do izgub ali zmanjšanja pestrosti rastlinskih in živalskih vrst ter habitatov.

Starejše članice Evropske unije so določile svoja območja Nature 2000, za nove članice pa je veljala ta obveza do dneva vstopa v Unijo. Vsaka država je izbrala svoja območja na podlagi seznamov življenjskih okolij in vrst iz obeh direktiv.

Ob vstopu v Evropsko unijo 1. maja 2004 je Slovenija EU posredovala seznam predlaganih območij za vključitev v omrežje Natura 2000. Za vključitev v omrežje Nature 2000 je predlagala dobrih 35 % slovenskega ozemlja (Nose Marolt, 2005).

Tako je na podlagi Uredbe o posebnih varstvenih območjih v Naturo 2000 v Sloveniji vključenih 720 287 ha zemljišč, od tega 20 % kmetijskih zemljišč. Namen Slovenskega kmetijsko okoljskega programa (SKOP-a) je popularizacija kmetijske pridelave, ki ustreza potrebam potrošnikov, varovanju zdravja ljudi, zagotavljanje trajnostne rabe naravnih virov, omogočanje ohranjanja biotske pestrosti in omogočanje ohranjanja slovenske krajine. Zaradi specifike slovenskega kmetijstva ta ne more konkurirati drugim deželam EU, zato je glavna usmeritev v pridelavo kakovostne hrane in ob tem maksimalno varovanje okolja (Šnut, 2006).

Zaradi bogate in dobro ohranjene narave je bilo v Naturo 2000 vključeno tudi območje Karavank. Velika biotska pestrost je razlog za izvajanje različnih projektov, ki se odvijajo ne tem območju.

2.3 ZAŠČITA NARCIS IN BIOTSKE PESTROSTI

Spreminjanje kmetijske rabe ter gibanje na območju zahodnih Karavank je vplivalo na naravo, tako na živalske kot rastlinske vrste ter tudi na samo krajino. Gorski travniki na tem območju so se začeli zaraščati, nekatere pa je preraslo grmovje in gozd. Zato je pobud za ohranjanje narcisnih travnikov vedno več. Narcisa je simbol teh krajev, zato ima ohranjanje narcisnih travnikov velik pomen. Poleg narcis pa je potrebno zaščititi tudi ostale vrste, kajti biotska pestrost na tem območju je velika.

Prav zaradi tega so se v preteklosti izvajali različni projekti. Eden izmed njih je projekt »Ohranjanje narcisnih travnikov in biotske pestrosti v Karavankah«. Cilj projekta je ohraniti del narcisnih travnikov ter rastlinsko in živalsko pestrost na njih. Projekt je izvajal Zavod Republike Slovenije za varstvo narave s pomočjo Kneževine Monako in partnerjev iz Avstrije.

Osnovni cilj projekta je bil določiti površine z največjo pestrostjo rastlinskih in živalskih vrst in ohranjenimi narcisnimi travniki ter na izbranih površinah s pomočjo lastnikov ohranjati in usmerjati primerno gospodarjenje. Cilj je bil tudi, da so izmenjali izkušnje o ohranjanju pestrosti rastlinskih in živalskih vrst z avstrijskimi partnerji ter o tem obveščali

domačine in javnost. V produkciji Zavoda RS za varstvo narave je nastal tudi kratek film o narcisah z naslovom »Narcise brez kraja, narcise vsepovsod«. Film je bil predstavljen tudi v Planini pod Golico (Rogelj in Gorjanc, 2006).

Trenutno pa je v teku projekt z naslovom Karavanke@prihodnost.eu. Ta projekt se je razvil prav zaradi izjemnega naravnega potenciala, ki ga imajo Karavanke. Zbralo se je 15 partnerskih organizacij z obeh strani meja, Slovenije in Avstrije, ter pripravilo projekt karavanke@prihodnost.eu – Gospodarjenje z naravo v evropski regiji prihodnosti. Uspešno so se prijavili na razpis Operativnega programa Slovenija-Avstrija 2007-2013. Projekt sofinancira Evropski sklad za regionalni razvoj in bo trajal do oktobra 2011.

Njegov cilj je gospodarjenje z naravo in razvoj turizma na naravi prijazen način. Prepoznali naj bi naravne potenciale območja, jih popisali in spodbujali njihov razvoj. Tako naj bi razvijali naravi prijazne turistične produkte s področja pohodništva, gorskega kolesarjenja in plezanja.

V okviru projekta se bodo aktivnosti osredotočile tudi na rabo ter upravljanje travnikov z vidika ohranjanja naravne krajine. V sklopu teh aktivnosti bodo (Karavanke ..., 2010):

- analizirali agrarno strukturo, socioekonomsko strukturo kmetij, delež različnih kategorij rabe zemljišč,
- analizirali travnike in pašnike na območju projekta Karavanke,
- pripravili različne modele za uporabo krme na planinskih pašnikih,
- opisali in analizirali dejavnosti kmetijstva, ki vplivajo na ohranjanje kvalitete območja in ekološke procese,
- bolj podrobno se bodo ukvarjali s planinskimi pašniki, kjer bodo obdelali osnovne značilnosti in opisali pašni sistem.

2.3.1 Projekt Karavanke Natura 2000

Aprila 2004 so velik del Karavank predlagali v Naturo 2000. Tako je stekel projekt Karavanke Natura 2000. Ob obisku Karavank je moč opaziti številne različne rastline in živali, ki to območje opredeljujejo kot območje Natura 2000 (Šubic, 2006).

Območje Nature 2000 se nahaja v vzhodnem delu Zahodnih Karavank in obsega območje med Struško na zahodu in Virnikovim Grintavcem na vzhodu. Gorska veriga na severu Slovenije ima pestro geološko zgradbo ter posledično številne habitatne tipe. Velika je tudi pestrost rastlinskih in živalskih vrst (Naravovarstveni atlas, 2008).

Obstajajo habitatni tipi, in sicer, alpske in borealne resave (gradi jih pritlikavo grmičevje), ruševje z vrstama *Pinus mugo* in *Rhododendron hirsutum* (*Mugo – Rhododendretum hirsuti*), alpinska in subalpinska travišča na karbonatnih tleh, nižinski ekstenzivno gojeni travniki, gorski ekstenzivno gojeni travniki, karbonatna skalnata pobočja, bukovi gozdovi, javorovi gozdovi v grapah in na pobočnih gruščih, ilirski bukovi gozdovi, dinarski gozdovi

rdečega bora na dolomitni podlagi, kisloljubni smrekovi gozdovi od montanskega do alpinskega pasu.

Med pomembnejše rastlinske vrste na tem območju spadajo, Zoisova zvončnica (*Campanula zoysii*), močvirski meček (*Gladiolus palustris*), alpska možina (*Eryngium alpinum*), lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*), lorkovičev rjavček (*Erebia calcaria*).

Zoisova zvončnica (*Campanula zoysii*): gola, v majhnih blazinicah rastoča rastlina. Steblo do 10 cm visoko, pokončno z majhnim številom cvetov. Venec svetlo moder, 1,5 – 2 cm dolg, valjast, pri dnu nekoliko trebušast, pri ustju zožen in zaprt s prepognjenimi venčnimi roglji. Cveti v juliju in avgustu. Raste v razpokah v apnenčastih skalah. Je endemit v Alpah. Zavarovana je že od leta 1922.

Slika 2: Zoisova zvončnica (*Campanula zoysii*), 2010

Alpska možina (*Eryngium alpinum*): do 1 m visoka, gola rastlina. Pritlični listi do 20 cm dolgi, široko jajčasti, ostro nazobčani s srčastim dnom. Socvetje glavičasto, kratkovaljasto, do 5 cm dolgo, jekleno modro do modro vijoličasto, obdano s pernato narezanimi listi. Cveti v juliju in avgustu. Njen najljubši prostor so naravna skalna travišča ob gozdni meji, vedno na apnenčastih tleh, nad 1500 m.

Lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*): do 70 cm visoka rastlina. Listi ovalni, z dnom objemajo steblo, naguban. 2 zunanja in 2 notranja lista sta rdečkasto rjava. Cveti v maju, juniju in juliju. Raste na apnenčastih tleh do skoraj 2000 metrov nadmorske višine. Je zelo ogrožena vrsta (Lippert, 1987).

Kot že omenjeno, je to območje značilno po pestri biotski raznolikosti, vendar pa je informiranost lokalnega prebivalstva in širše javnosti o tem pojavu zelo pomanjkljiva oziroma je skoraj ni zaznati. Območje Karavank je pomembno tudi z vidika povezovanja prebivalcev dveh sosednjih držav (Slovenije in Avstrije), ki živijo v zelo podobnih okoljskih, socialnih in ekonomskih razmerah, obenem pa se ukvarjajo s podobnimi problemi, ki so povezani s trajnostnim razvojem območja.

Ravno zaradi navedenih značilnosti, pomanjkljivosti in potreb območja se je na pobudo petih občin (Kranjske Gore, Jesenic, Žirovnice, Tržiča in Jezerskega) in strokovnih institucij (Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije, Kmetijsko-gozdarskega zavoda Kranj, Zavoda RS za varstvo narave – Območne enote Kranj, Zavoda za gozdove Slovenije – Območne enote Bled, Centra za trajnostni razvoj Kranj ter partnerjev iz Avstrije Arge NATURSCHUTZ in Carnica Region Rosental) pristopilo k pripravi razvoja modela upravljanja območja z več manjšimi zavarovanimi območji in območji Natura na območju Karavank z namenom vzpostavitve trajnostnega in vzdržnega razvoja območja, ki bo omogočal ohranjanje in krepitev pomena biotske pestrosti območja Karavank (Djurić-Drozdek, 2006).

V letu 2005 so na razpisu programa Phare CBC za izvedbo projekta Karavanke Natura 2000 pridobili sredstva Evropske unije, s katerimi so (Djurić-Drozdek, 2006):

- pripravili predlog skupnega načrta upravljanja varovanih območij Natura 2000 v zahodnih Karavankah,
- vzpostavili in dodatno opremili 6 informacijskih središč: na Dovjem, v Planini pod Golico, Javorniškem Rovtu, na Jezerskem, v Čopovi hiši v Žirovnici,
- uredili okolico za lažji in varnejši dostop do naravnih znamenitosti v Savskih jamah nad Jesenicami in na Jezerskem,
- zasnovali celostno grafično podobo, s katero so se Karavanke začele uveljavljati kot neprecenljiv del naravne dediščine.

V času izvajanja projekta se je veliko naredilo na področju promocije, pripravilo se je informativno izobraževalno gradivo, namenjeno lokalnemu prebivalstvu, obiskovalcem, šolskim skupinam in strokovni javnosti.

Cilj projekta je močnejša dolgoročna povezanost lokalnih skupnosti v petih občinah ter skupna zavezanost in enotno delovanje domačinov ob pomoči strokovnih institucij z namenom ohranjanja naravne pestrosti Karavank in življenja ljudi v Karavankah (Djurić-Drozdek, 2006).

Kasneje se je izoblikoval še projekt Karavanke Future. To je podaljšanje projekta Karavanke Natura 2000, kjer slovenske občine na območju Karavank skupaj z avstrijsko Koroško poskušajo pridobiti evropska sredstva, ki bi jih namenili prometni ureditvi, pohodništvu v Karavankah ter varovanju narave (Zapisnik ..., 2007).

2.4 PROGRAM RAZVOJ PODEŽELJA

Program razvoja podeželja 2007-2013 je program, s katerim Slovenija izvaja ukrepe razvoja podeželja, ki imajo podlago v evropski uredbi in izhajajo iz nacionalnega strateškega načrta Republike Slovenije, v katerem so opredeljeni cilji za razvoj podeželja v Sloveniji do leta 2013.

Evropska unija ima dejavno politiko razvoja podeželja, ker z njo lažje dosega pomembne cilje za evropsko podeželje in ljudi, ki tam živijo in delajo.

Podeželska območja pokrivajo več kot 91 % ozemlja EU in na njih živi več kot 56 % prebivalstva EU. Na splošno je povprečni dohodek na prebivalca nižji na podeželju kot v mestih. Vendar lahko evropsko podeželje ponudi marsikaj (bistvene surovine, počitek, razvedril itd.).

Evropska unija ima skupno politiko razvoja podeželja, ki pa daje veliko pristojnosti posameznim državam članicam in regijam. Politika se delno financira iz osrednjega proračuna EU in delno iz proračunov držav članic.

Politika razvoja podeželja za obdobje 2007-2013 ima tri teme, znane kot »tematske osi«:

- izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja,
- izboljšanje okolja in podeželja,
- izboljšanje kakovosti življenja na podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije gospodarskih dejavnosti.

Države članice morajo svoja sredstva za razvoj porazdeliti na vse tri tematske osi. Poleg tem trem osem morajo nekaj sredstev nameniti tudi projektom, ki temeljijo na pobudah Leader.

V prejšnjih letih so potekali različni ukrepi na področju razvoja podeželja, s katerimi so želeli povečati osveščenost kmetov za usmerjanje v dolgoročno in trajnostno kmetovanje (dolgoročni vplivi naj bi se odražali v izboljšanju stanja okolja), ohranjanju poseljenosti podeželskih območij in ohranjanju kmetijske dejavnosti.

Novost v obdobju 2007-2013 je več poudarka na dosledni strategiji za razvoj podeželja po vsej EU (Politika ..., 2008).

Program je razdeljen v prednostne osi, ki skupaj vsebujejo 18 ukrepov. Slovenija si z določitvijo in izvajanjem nalog po oseh prizadeva za ravnovesje in medsebojno dopolnjevanje tako znotraj posamezne osi kot tudi med osmi (Program ..., 2007).

Prva os – Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja

Prva os vsebuje tri prednostne naloge. Te so:

- dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala v kmetijstvu in gozdarstvu;
- prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti;
- izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov.

Te naloge bodo prispevale k dvigu konkurenčnosti primarnega sektorja in dodani vrednosti na vseh teh področjih ukrepanja, kmetijstva, živilstva in gozdarstva. Neposredno pa bodo vplivale tudi na izboljšanje kakovosti okolja ter življenja na podeželju.

Druga os – Izboljšanje okolja in podeželja

Druga os »Izboljšanje okolja in podeželja« vsebuje dve prednostni nalogi, in sicer:

- ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost,
- spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks

Ukrep št. 211 in 212 Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

Cilj ukrepa je ohranjanje in spodbujanje sonaravnih sistemov kmetovanja, ohranjanje kulturne krajine, trajnostne rabe kmetijskih zemljišč in ohranitev delovnih mest na podeželju.

Ukrep št. 214 Kmetijsko okoljska plačila

Gre za vzpostavitev ravnotežja med kmetijsko pridelavo ter varovanjem narave in okolja. Ukrep je namenjen podpori okolju prijaznih načinov kmetovanja. V okviru ukrepa kmetijsko okoljskih plačil se izvajajo naslednji podukrepi, ki vplivajo na (Program ..., 2007):

- zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje:
 - ⇒ ohranjanje kolobarja,
 - ⇒ ozelenitev njivskih površin,

- ⇒ integrirano poljedelstvo,
 - ⇒ integrirano sadjarstvo,
 - ⇒ integrirano vinogradništvo,
 - ⇒ integrirano vrtnarstvo,
 - ⇒ ekološko kmetovanje;
- ohranjanje naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine:
 - ⇒ planinska paša,
 - ⇒ košnja strmih travnikov,
 - ⇒ košnja grbinastih travnikov,
 - ⇒ travniški sadovnjaki,
 - ⇒ reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali,
 - ⇒ pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin,
 - ⇒ sonaravna reja domačih živali,
 - ⇒ ohranjanje ekstenzivnega travinja;
 - varovanje zavarovanih območij:
 - ⇒ reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri,
 - ⇒ ohranjanje posebnih travniških habitatov,
 - ⇒ ohranjanje travniških habitatov metuljev,
 - ⇒ ohranjanje steljnikov,
 - ⇒ ohranjanje ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov na območju Nature 2000,
 - ⇒ pokritost tal na vodovarstvenem območju;
 - najmanjša velikost površine kmetijskega zemljišča iste rabe, za katero je mogoče pridobiti plačilo za en kmetijsko okoljski podukrep, je 0,1 ha, na kmetijskem gospodarstvu pa mora biti skupno vsaj 0,3 ha kmetijskih zemljišč za ta podukrep;
 - upravičenci so kmetijska gospodarstva, ki so vpisana v register kmetijskih gospodarstev v skladu s predpisom, ki ureja register kmetijskih gospodarstev, ter se v izvajanje teh podukrepov vključijo prostovoljno in izpolnjujejo predpisane pogoje.

Tretja os: Izboljšanje kakovosti življenja na podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije podeželskega gospodarstva

Tretja os prav tako vsebuje dve prednostni nalogi. To sta:

- diverzifikacija podeželskega gospodarstva,
- izboljšanje kakovosti življenja na podeželju.

Nalogi sta usmerjeni v večje zaposlovanje in kakovostno življenje na podeželju, gospodarski razvoj podeželja in ohranjanje kulturne in naravne dediščine.

Četrta os: Leader

Ta os spodbuja odločanje o razvoju posameznih območij po pristopu »od spodaj navzgor«. Ukrepi in aktivnosti te osi so namenjeni krepitvi lokalnih razvojnih pobud, ob tem pa tudi doseganju ciljev 1., 2. in zlasti 3. osi.

Ukrep št. 41 (411, 412, 413) Izvajanje lokalnih razvojnih strategij

Ukrep št. 421 Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja

Ukrep št. 431 Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja

Mreža za podeželje

To je mreža, ki želi informirati o razvoju podeželja, obveščati o aktivnostih na področju razvojne politike podeželja. Nacionalna mreža želi spodbujati sodelovanje in medsebojno pomoč med posamezniki in organizacijami, ki sodelujejo pri razvoju podeželja, povečati preglednost ukrepov in realizacije zastavljene politike razvoja podeželja. V okviru nacionalne mreže za podeželje se izvajajo aktivnosti, kot so (Program ..., 2007):

- informiranje o ukrepih razvojnih politik za podeželje (promocijski material, seminarji, srečanja, forumi...),
- spodbujanje sodelovanja akterjev razvoja podeželja na medobmočnem in meddržavnem nivoju,
- zbiranje in posredovanje podatkov o razvoju podeželskih območij in izvajanju ukrepov razvojnih politik.

2.5 KARAVANKE IN OBMOČJE ZAHODNEGA DELA KARAVANK

Karavanke so 120 kilometrov dolg gorski greben in so najdaljši greben alpskega loka na meji med Slovenijo in Avstrijo. Ime »karawanka« naj bi bilo keltskega izvora in naj bi pomenilo »skalni travnik«. Značilno je, da so južna pobočja zelena, severna stran pa je polna skalnih prepadov in melišč. Nad gozdnim pasom se raztezajo pašniki ter travniki s pestrimi rastlinskimi združbami. Za Karavanke je značilna pestra kameninska sestava. Tu se prepletajo alpske, srednjeevropske in dinarske vrste (Karavanke ..., 2010).

Slika 3: Pobočje Karavank (foto: Klinar P., 2008)

Planina pod Golico, Prihodi, Plavški Rovt in Javorniški Rovt so vasice, ki se nahajajo na prisojnih pobočjih zahodnih Karavank.

Vas Planina pod Golico leži na višini med 933 in 1000 metri nad morjem in skupaj s Plavškim Rovtom ter Prihodi oblikuje krajevno skupnost Planina pod Golico, ki sodi v občino Jesenice.

Planina pod Golico je to ime dobila po letu 1945, pred tem pa se je vas imenovala Sveti Križ, po cerkvi Svetega Križa. Jedro vasi se je izoblikovalo okrog cerkve, ki je bila zgrajena v drugi polovici 17. stoletja. Naročniki gradnje so bili člani italijanske rodbine Bucceleni, ki so kmetom in rudarjem obljubili, da jim sezidajo cerkev, če odkrijejo nova nahajališča železove rude. Prvi prebivalci so bili pastirji, ki so živino vodili na pašo na pobočja Golice ter okoliških hribov. Kasneje, ko so v Savskih jamah odkrili bogata nahajališča rude, so si pastirji postavili svoja domovanja in začeli rudariti, kuhati kope ter obdelovati zemljo. Zaradi pomanjkanja rude je rudarjenje v začetku 20. stoletja zamrlo in se preselilo v dolino na Jesenice.

V bližini je smučarsko središče Španov vrh s smučarskim domom ŠD Jesenice. Žičnica je tam že od leta 1964. Na Jeseniški planini, Markeljnovi planini in v Pustem Rovtu (1340 m) se je obdržala poletna paša goveje živine.

Danes šteje Planina pod Golico 460 prebivalcev. Večina jih je zaposlenih v dolini. Na petih kmetijah se ukvarjajo z ekološkim kmetovanjem (Torkar Tahir, 2003).

Vas Plavški Rovt je gručasta vas v prisojnim pobočju Golice. Nahaja se na nadmorski višini 890 m. V vasi je 93 prebivalcev, medtem ko ima vas Prihodi 36 hišnih števil.

Javorniški Rovt se nahaja le nekaj kilometrov severnovzhodno od Jesenic, na nadmorski višini od 900 do 950 metrov na prisojni legi pod grebenom Karavank, kjer med njimi izstopa Velki vrh (1944 m). Zaradi visoke lege je tu kmetijstvo pičlo.

Vse štiri vasi so idealna izhodišča za izlete po okolici in na vrhove zahodnih Karavank, kot so: Hruščanski vrh, Rožca, Klek, Golica, Belska planina in vse tja do Stola. V mesecu maju, ko je čas cvetenja narcis, je odprta turistična pisarna Turističnega društva Golica v Planini pod Golico. Tam dobite brošure, v katerih so opisane pohodniške poti po okolici, ter pomembne informacije (Savnik in sod., 1968).

3 MATERIAL IN METODE

Informacije za diplomsko delo smo pridobili z anketo, s katero smo zbrali podatke o družinskih članih, gospodinjstvu in kmetiji, o območju Nature 2000 ter turizmu na tem območju.

V anketni vprašalnik, ki je predstavljena v prilogi, smo vključili vprašanja, ki so povezana:

- s stanjem izbranih kmetij in gospodinjstev v vaseh Planina pod Golico, Plavški Rovt, Javorniški Rovt in Prihodi,
- z vplivi kmetovanja na območjih Nature 2000 ter na območjih rastišč narcis (*Narcissus poeticus ssp. radiflorus*),
- z vplivi turizma na območjih Nature 2000 in območjih rastišč narcis (*Narcissus poeticus ssp. radiflorus*) ter možnostmi razvoja turizma in dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Za pridobitev podatkov, ki jih potrebujemo v diplomskem delu, smo izbrali poštno izvedbo anketiranja. V anketnem vprašalniku smo zastavili 29 vprašanj, ki se navezujejo na temo diplomskega dela. Anketni vprašalnik je sestavljen tako, da so anketiranci lahko izbirali med več možnimi odgovori ali pa napisali svoje mnenje. Pri nekaterih vprašanjih je bilo potrebno vpisati samo določene podatke.

Anketirali smo 12 kmetij v vaseh Plavški Rovt, Javorniški Rovt, Planini pod Golico in Prihodih. S pomočjo zaposlenih na KGZ Kranj smo se odločili, katere kmetije bi anketirali. Izbrali smo kmetije, ki so najdejavnejše na tem območju. Anketne vprašalnike smo poslali po pošti ter izpolnjene prejeli prav tako po pošti. Anketo smo izvajali v aprilu 2010.

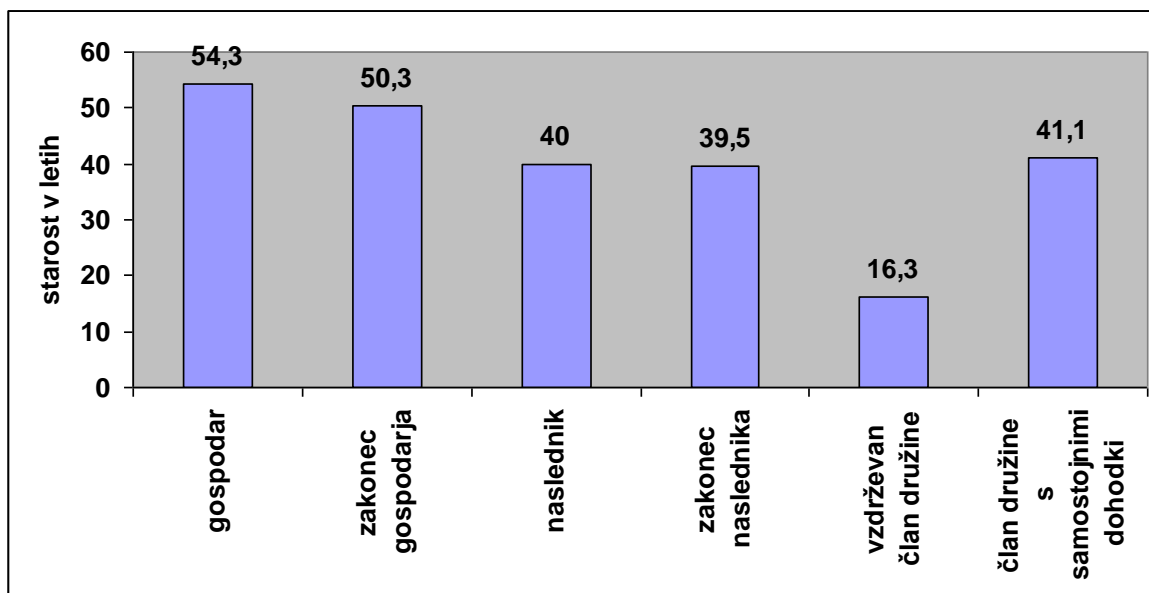
Rezultate analize na anketna vprašanja smo predstavili opisno, z uporabo grafikonov in preglednic. Statistično analizo smo izpeljali s pomočjo metod opisne statistike.

Po analizi podatkov smo opravili še intervju s predsednikom Turističnega društva Golica, sodelavcem na področju turizma in razvoja podeželja na Razvojni agenciji Zgornje Gorenjske. Intervju smo osebno izvedli na Jesenicah.

4 REZULTATI

4.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ANKETIRANIH KMETIJ

Na anketiranih kmetijah sta gospodar in zakonec gospodarja v povprečju stara okoli 50 let, povprečna starost gospodarja je 54,3, povprečna starost naslednika in zakonca naslednika 40 let, vzdrževanega člana družine 16,3 leta ter člana družine s samostojnimi dohodki okoli 41 let.

Slika 4: Položaj in povprečna starost prebivalcev na anketiranih kmetijah, 2010

Preglednica 1: Izobrazba gospodarja anketiranih kmetij, 2010

Izobrazba	Število	%
Osnovna šola	6	50
Poklicna kmetijska šola	1	8,3
Druga poklicna šola	2	16,7
Srednja kmetijska šola	1	8,3
Druga srednja šola	2	16,7
Skupaj	12	100

Po stopnji izobrazbe ima največ gospodarjev, kar 50 odstotkov, osnovnošolsko izobrazbo. Ostali imajo srednješolsko ali poklicno izobrazbo. Le 8,3 odstotka ima poklicno kmetijsko šolo in srednjo kmetijsko šolo ter 16,7 odstotka drugo poklicno šolo in drugo srednjo šolo.

Preglednica 2: Zaposlitev gospodarja anketiranih kmetij, 2010

Kje dela	Število	%
Samo na kmetiji	3	25
Na kmetiji in v gospodinjstvu	3	25
Zaposlen in dela na kmetiji	3	25
Upokojen in dela na kmetiji	2	16,7
Ni podatka	1	8,3
Skupaj	12	100

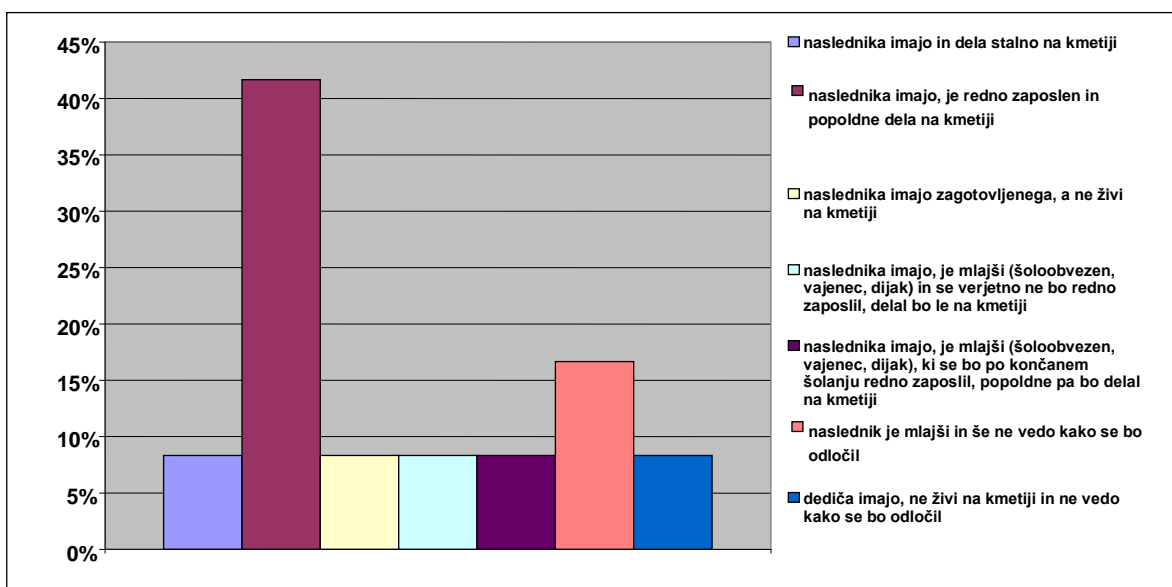
Iz preglednice je razvidno, da 25 odstotkov gospodarjev dela smo na kmetiji, prav tako 25 odstotkov gospodarjev dela na kmetiji in v gospodinjstvu, 25 odstotkov gospodarjev pa je zaposlenih in delajo na kmetiji. Manjši odstotek, 16,7, je upokojenih gospodarjev, ki delajo na kmetiji. En gospodar ni podal podatka.

Preglednica 3: Zaposlitev zakonca gospodarja anketiranih kmetij, 2010

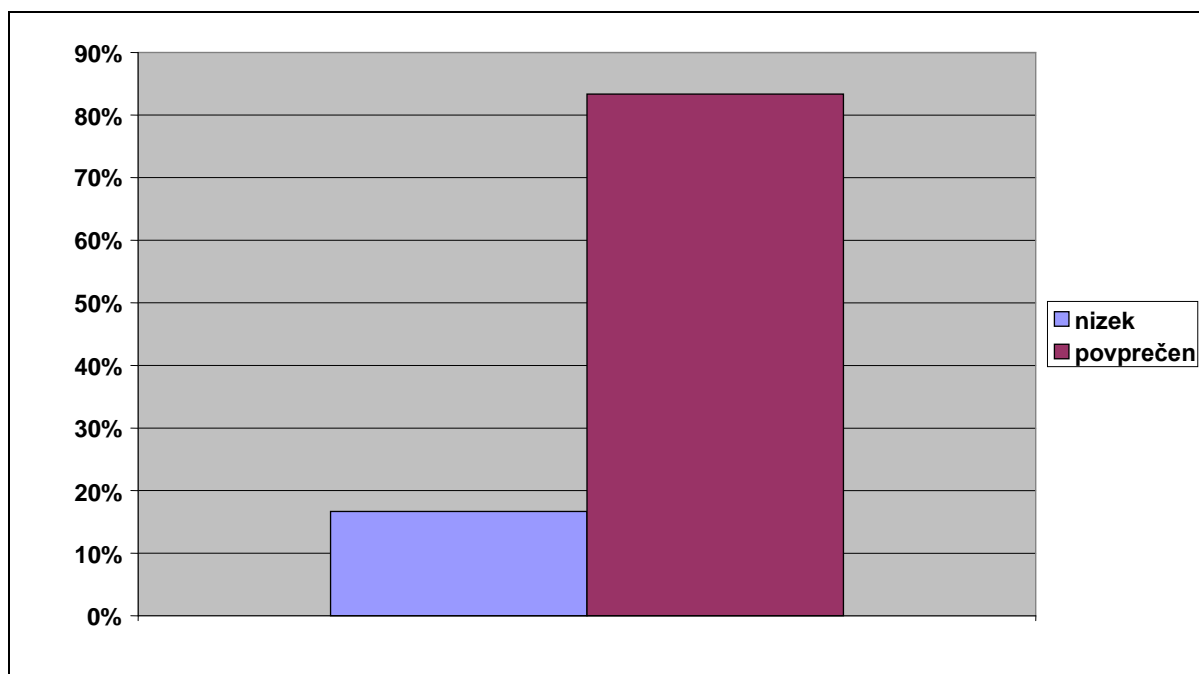
Kje dela	Število	%
Na kmetiji in v gospodinjstvu	3	25
Zaposlen in dela na kmetiji	6	50
Upokojen in dela na kmetiji	2	16,7
Ni podatka	1	8,3
Skupaj	12	100

Kar 50 odstotkov zakoncev gospodarjev je zaposlenih ter poleg tega delajo še na kmetiji. Manjši odstotek, 25, zakoncev gospodarjev pa dela na kmetiji in v gospodinjstvu. Dva zakonca gospodarjev sta upokojena ter delata na kmetiji. En zakonec gospodarja ni podal podatka.

Na vprašanje, ali imajo naslednika, je okoli 40 odstotkov anketirancev odgovorilo, da ga imajo, da je redno zaposlen in popoldne dela na kmetiji. Zanimivo je, da ima samo ena kmetija naslednika, ki stalno dela na kmetiji. 16 odstotkov anketirancev pravi, da je naslednik mlajši in še ne vedo, kako se bodo odločili.

Slika 5: Stanje nasledstva na anketiranih kmetijah, 2010

Slika 6: Ocena življenjskega standarda na anketiranih kmetijah, 2010

Skoraj vsi anketirani (80 odstotkov) ocenjujejo svoj življenjski standard kot povprečen. Izjemi sta dva (20 odstotkov), ki svoj življenjski standard ocenjujeta kot nizek.

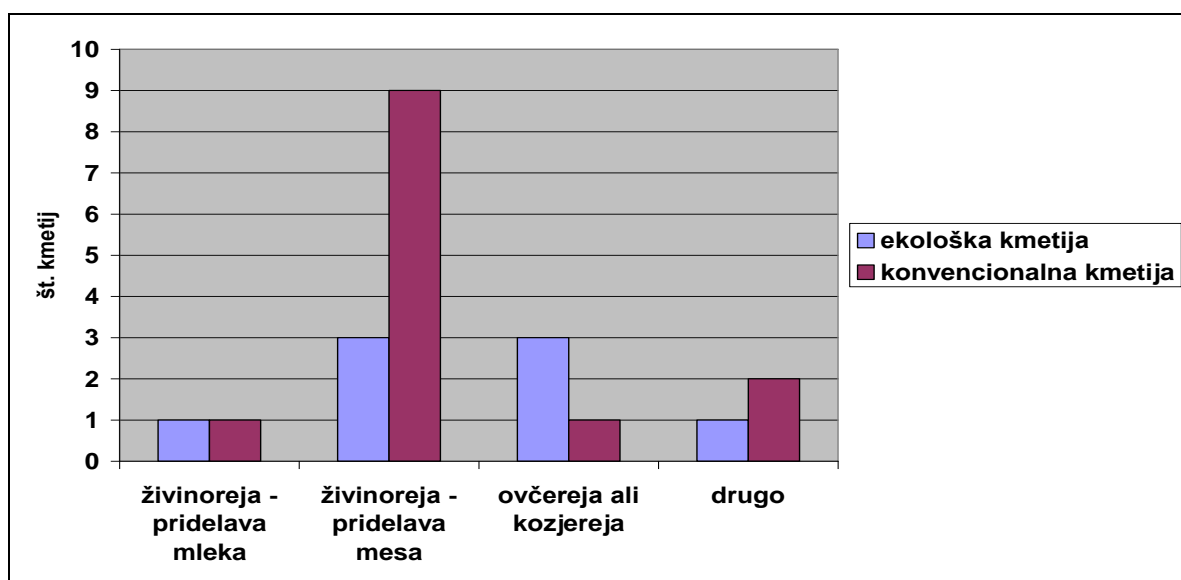
4.2 PROIZVODNA ZNAČILNOST ANKETIRANIH KMETIJ

Vse anketirane kmetije upravno spadajo v občino Jesenice in se nahajajo na nadmorski višini med 800 m in 1350 m.

Preglednica 4: Velikost in struktura kmetijskih zemljišč na anketiranih kmetijah, 2010

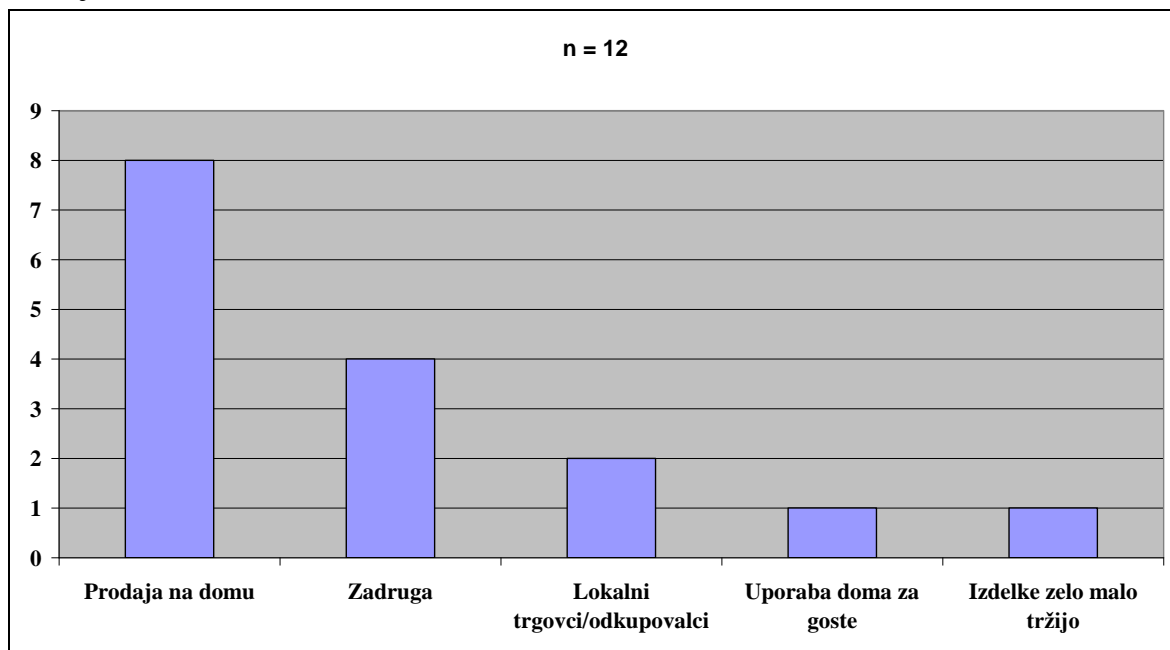
Zemljiške kategorije	V lasti (ha)	Vzeto v najem (ha)	Skupaj (ha)
Njive in vrtovi	6,21	-	6,21
Sadovnjaki	2,42	-	2,42
Vinogradi	-	-	-
Večkosni travniki	87,43	19	106,43
Intenzivni pašniki	32,02	3,06	35,08
Skupaj obdelovalna zemljišča	128,08	22,06	150,14
Neobdelovalna zemljišča	45,4	-	45,4
Skupaj kmetijska zemljišča	173,48	22,06	195,54
Gozd	181,85	-	181,85
Skupaj vsa zemljišča	355,33	22,06	377,39

Rezultati so pokazali, da so kmetijska zemljišča skoraj v celoti lastniška, le nekaj večkosnih travnikov ter intenzivnih pašnikov je vzeto v najem. Obdelovalnih zemljišč, kamor sodijo njive, vrtovi, sadovnjaki, vinogradi, večkosni travniki ter intenzivni pašniki, je skupaj 128,08 ha v lasti in 22,06 ha v najemu. Nekaj je tudi neobdelovalnih zemljišč, in sicer 45,4 ha. Največ, kar 181,85 ha, pa je gozda. Največja kmetija na tem območju ima v lasti kar 72 ha vsega zemljišča, od tega 29 ha obdelovalnega zemljišča, 6 ha neobdelovalnega zemljišča ter 37 ha gozda.

Slika 7: Anketirane kmetije po proizvodni usmerjenosti glede na način kmetijske pridelave, 2010

Od vseh anketiranih kmetij so le tri ekološke. V največji meri se na tem območju ukvarjajo z živinorejo, in sicer s prirejo mesa, prisotna pa je tudi ovčereja ter kozjereja. V enem primeru živinoreje gre za prirejo mleka. Pod drugo so anketirani navajali turizem na kmetiji.

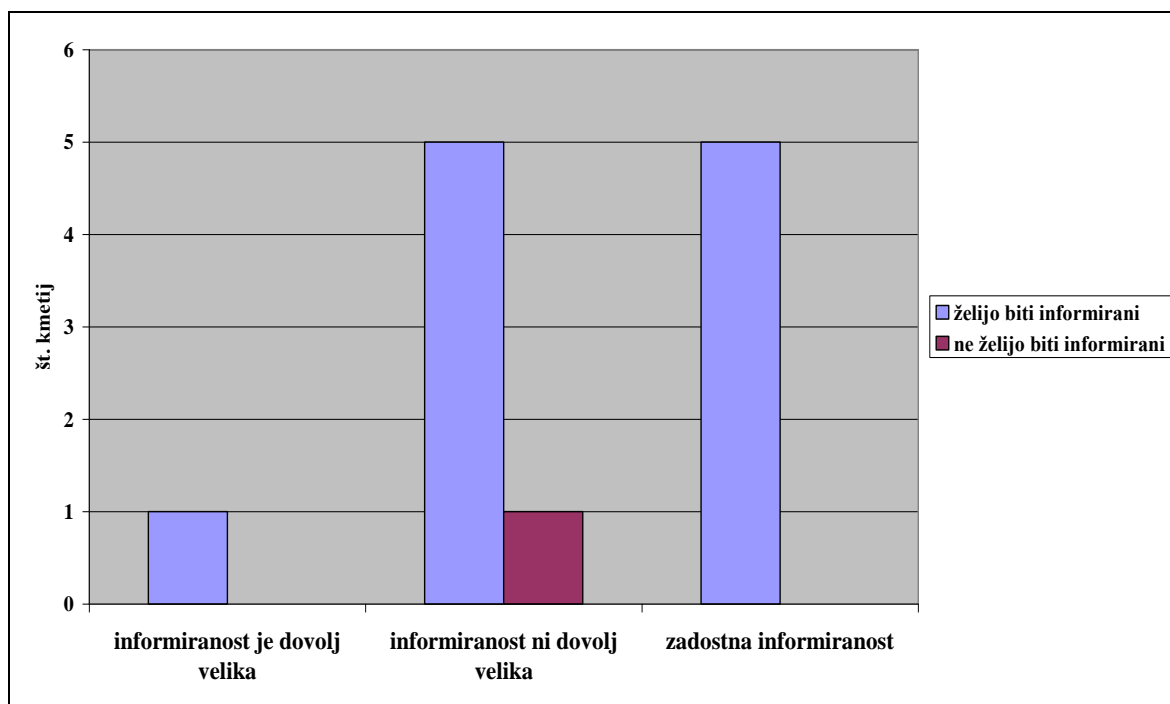
Slika 8: Anketirane kmetije po načinu prodaje, 2010

Iz slike je razvidno, da kar osem anketiranih kmetij izdelke prodaja na domu. Štiri anketirane kmetije preko zadrug, le dve anketirani kmetiji pa preko lokalnih trgovcev oz. odkupovalcev. Le ena anketirana kmetija izdelke zelo malo prodaja. Ena anketirana kmetija ne ponuja domačih izdelkov, temveč svoj dom uporabljajo za goste.

4.3 BIOTSKA RAZNOLIKOST NA OBMOČJU ZAHODNEGA DELA KARAVANK

Na tem območju je prisotna izjemna biotska raznolikost. Na pobočjih Karavank uspevajo različne rastlinske vrste. Med najbolj znanimi so Zoisova zvončnica (*Campanula zoysii*), narcisa (*Narcissus poeticus* subsp. *radiflorus*), močvirski meček (*Gladiolus palustris*), alpska možina (*Eryngium alpinum*), lepi čeveljci (*Cypripedium calceolus*), lorkovičev rjavček (*Erebia calcaria*).

Zanimalo nas, je kolikšna je informiranost o biotski raznolikosti na tem območju ter kako to vpliva na kmetovanje.

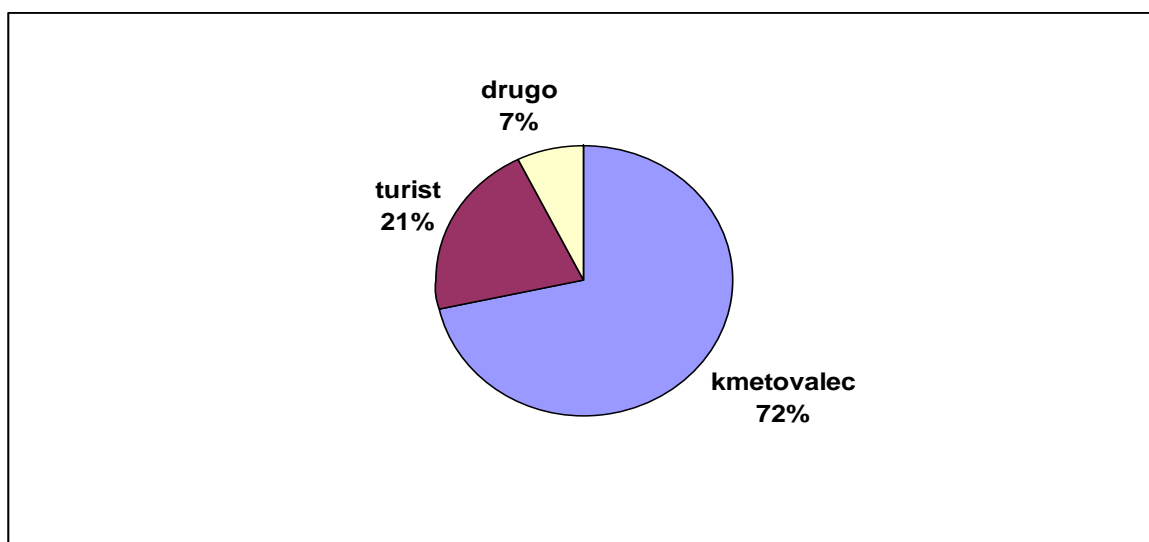

Slika 9: Anketirani po oceni ustreznosti informiranosti glede biotske raznolikosti in želje po informiranosti, 2010

Kar šest anketiranih meni, da ni dovolj velike informiranosti glede izjemne biotske raznolikosti na tem območju, pet anketiranih pa meni, da gre za zadostno informiranost. Le eden je mnenja, da je informiranost dovolj velika. Vsi anketirani, z izjemo enega, si o biotski raznolikosti želijo biti bolj informirani.

Ker na gorskih travnikih in pašnikih, senožetih ter skalnih traviščih uspevajo rastline, kot so lepi čoveljc (*Cypripedium calceolus*), alpski kozliček (*Rosalia alpina*), narcise (*Narcissus poeticus ssp. radiiflorus*), ki so pomembne za ohranjanje biotske pestrosti v Evropski skupnosti, je bilo naslednje vprašanje, na katerega so anketirani lahko odgovarjali z da, ne in ne vem, ali prisotnost vsega naštetega vpliva na kmetovanje na tem območju. Prav vse kmetije so odgovorile pritrdilno (100 %).

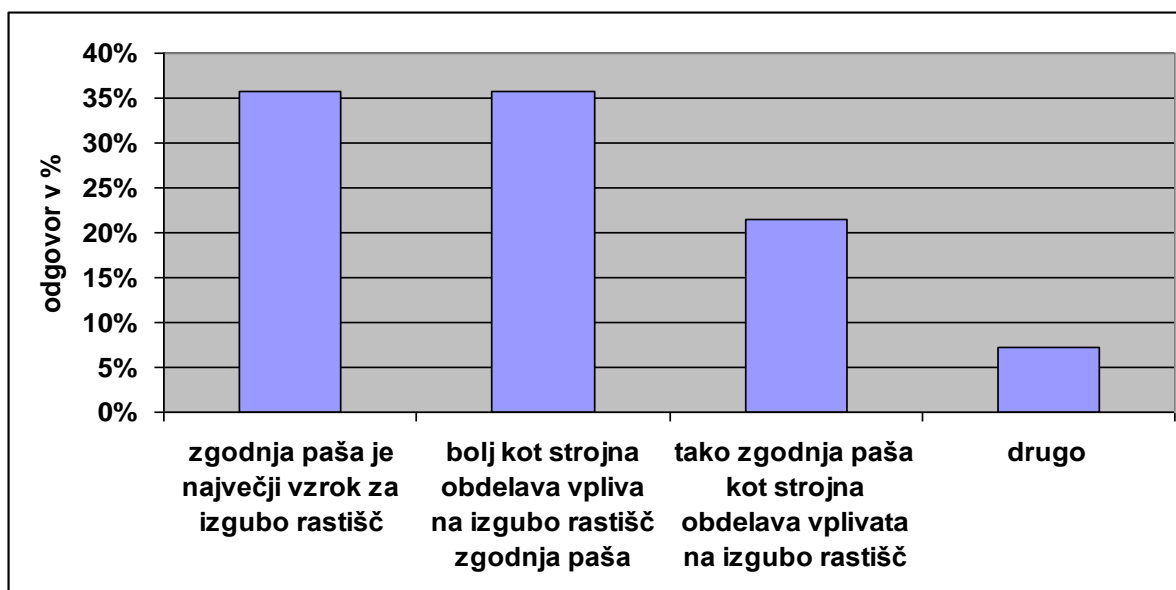
Pri naslednjem vprašanju je bilo potrebno pojasniti prejšnji odgovor. Tudi tu so bili odgovori anketirancev enotni. Vsi so se strinjali, da morajo zaradi pojava ter ohranjanja biotske pestrosti kositi pozneje.

Slika 10: Anketirani po mnenju, kdo je največji krivec za izgubo rastišč, 2010

Podatki kažejo, da se je število rastišč z narcisami (*Narcissus poeticus ssp. radiflorus*) zmanjšalo, ponekod pa so rastišča celo izginila. Iz slike 10 je razvidno, da naj bi bili po mnenju anketiranih (72 odstotkov) največji krivci za izgubo rastišč kmetovalci. Kot glavne vzroke navajajo prezgodnjo pašo, zaraščanje območij, neredno košnjo ter gnojenje z mineralnimi gnojili. Po mnenju petine (21 odstotkov) anketiranih so za zaraščanje rastišč krivi turisti.

Da se število rastišč zmanjšuje, se ni strinjal en kmetovalec, ki je navedel, da se rastišča širijo.

Slika 11: Anketirani po oceni vpliva strojne obdelave ter zgodnje paše, 2010

Iz slike 11 je razvidno, da na izgubo rastišč v največji meri vpliva zgodnja paša. Kar 35 odstotkov jih meni, da je zgodnja paša največji vzrok za izgubo rastišč, 35 odstotkov pa jih meni, da je bolj kot strojna obdelava za izgubo rastišč kriva zgodnja paša. Dobrih 20 odstotkov anketiranih je mnenja, da je vzrok tako zgodnja paša kot strojna obdelava.

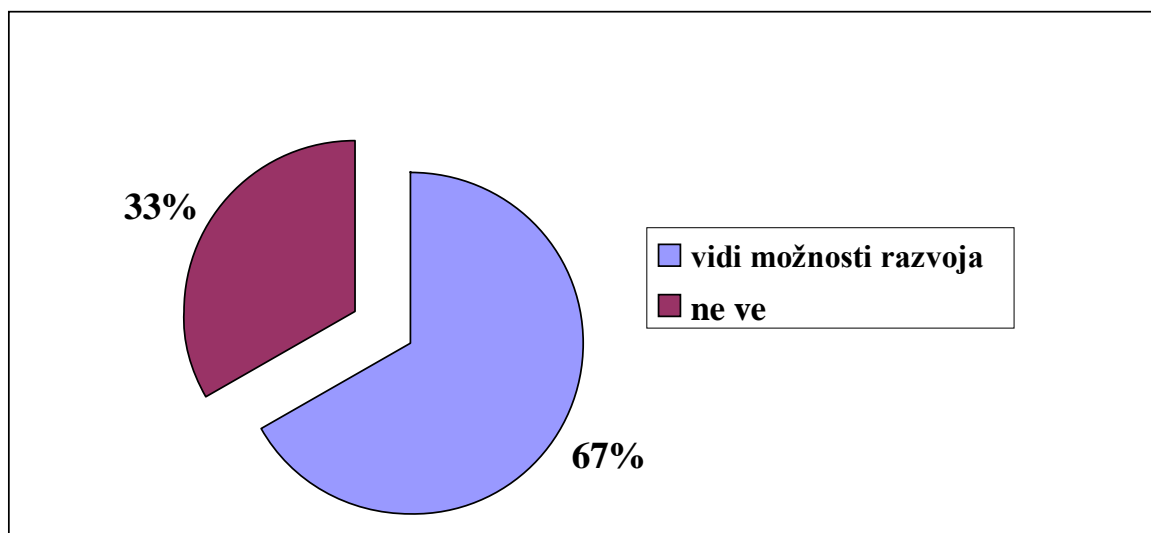
Na vprašanje, kako bi najbolje vplivali na ohranjanje rastišč narcis (*Narcissus poeticus ssp. radiflorus*) s stališča kmetovanja, je največ anketiranih (58,4 odstotka) odgovorilo, da bi bila potrebna poznejša košnja. V 25 odstotkih jih je odgovorilo, da bi bila potrebna pomoč kmetu. 8,3 odstotka ali en anketirani je odgovoril, da bi bila potrebna pomoč države (občine) za dokup druge krme. Prav tako je 8,3 odstotka ali en anketirani odgovoril, da bi bilo za ohranjanje rastišč narcis potrebno določiti prioriteta območja.

Preglednica 5: Anketirani po mnenju, kako s kmetovanjem ohraniti rastišča narcis, 2010

Kako ohranjati rastišča narcis	Število	%
Poznejša košnja	7	58,4
Pomoč kmetu	3	25
Pomoč države-občine za dokup druge krme	1	8,3
Določitev prioriteta območij za ohranjanje narcis	1	8,3
Skupaj	12	100

4.4 TURIZEM NA OBMOČJU ZAHODNEGA DELA KARAVANK

Na tem območju je turizem do neke mere že razvit. Kar 8 anketiranih ali 67 odstotkov vidi možnosti dodatnega razvoja turizma, štiri anketirani ali 33 odstotkov pa o tem nima mnenja in so zato odgovorili z »ne vem«. Tisti, ki vidijo možnosti dodatnega razvoja turizma, vidijo priložnosti predvsem v razvoju konjenišstva, pohodništva, kolesarjenja, zimskega turizma, odprtja še kakšnega kmečkega turizma, raznih ponudb za skupine ipd. Mnenja so, da bi bila za to potrebna boljša infrastruktura in sama promocija tega območja.

Slika 12: Anketirani po tem, ali vidijo možnosti razvoja turizma, 2010

Preglednica 6: Anketirane kmetije po ponudbi turistom/kupcem, 2010

Ponudba turistom/kupcem	Število	%
Nakup domačih izdelkov	5	41,7
Možnosti kosila	1	8,3
Možnosti prenočitev	1	8,3
Ogled narcis	1	8,3
Ni podatka	4	33,4
Skupaj	12	100

Iz preglednice 6 je razvidno, da pet kmetij (41,7 odstotka) turistom/kupcem ponuja nakup domačih izdelkov. Ena kmetija (8,3 odstotka) ima možnost kosila ter možnost prenočitve. Prav tako ena kmetija (8,3 odstotka) ponuja oziroma ima možnosti vodenege ogleda narcis. Za 4 kmetije (33,4 odstotka) ni bilo podatka.

Preglednica 7: Anketirani po ocenah primernosti različnih vrst turizma na območju in možnosti za razvoj turizma, 2010

Primernost turizma na tem območju	Možnosti razvoja turizma		% (vsi = 100)
	je možnost	ne ve	
Podeželski turizem	7	-	58,3
Ekološki turizem	5	4	75,0
Športni turizem	6	1	58,3
Sezonski turizem	4	2	50,0

Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov. V največji meri so se anketirani odločili za kombinacijo podeželskega, ekološkega, športnega in sezonskega turizma. Za to območje bi bil primeren ekološki turizem, v kar je prepričanih 75,0 odstotka anketiranih. Za podeželski turizem se je opredelilo 58,3 odstotka anketiranih, prav toliko tudi za športni

turizem. Primeren bi bil tudi sezonski turizem. Takšnega mnenja je 50,0 odstotka anketiranih.

Preglednica 8: Anketirani po oceni interesa ostalih kmetov in vaščanov za razvoj turizma, 2010

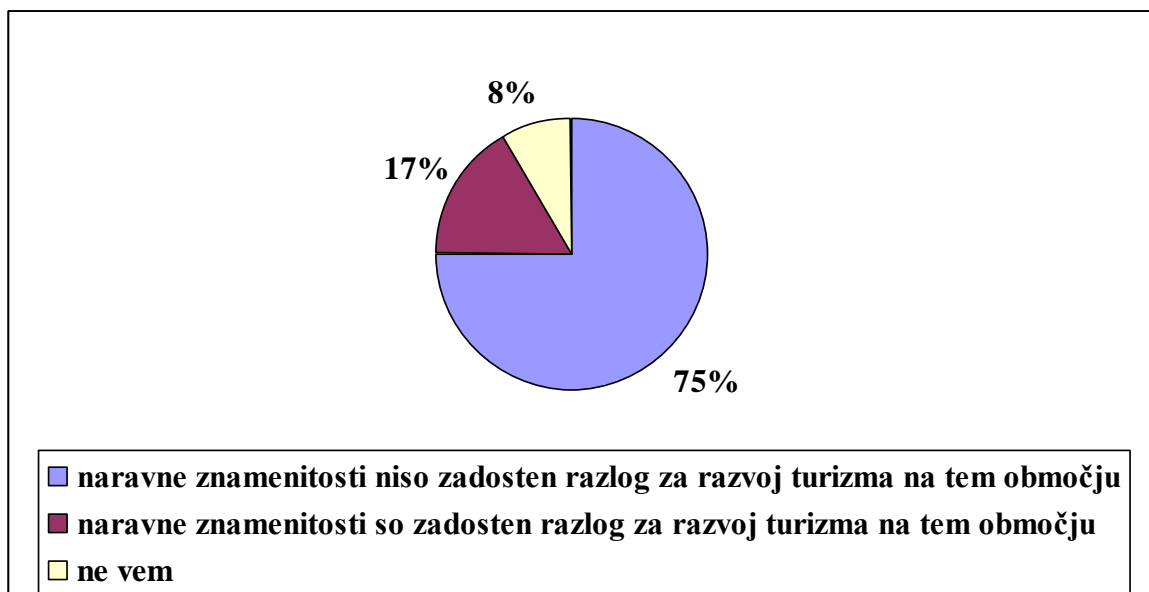
Interes za razvoj turizma	Število	%
Je interes	4	33,3
Ni interesa	2	16,7
Neodločeni	6	50
Skupaj	12	100

Na vprašanje, ali obstaja interes drugih vaščanov za razvoj turizma, je kar 6 anketiranih ali 50 odstotkov anketiranih neodločenih, 4 anketirani ali 33,3 odstotka meni, da je interes ostalih vaščanov ter dva anketirana ali 16,7 odstotka menita, da interesa ni.

Preglednica 9: Anketirani po stopnji strinjanja s trditvijo, da bi razvoj turizma izboljšal življenjski standard, 2010

Strinjanje	Število	%
Se strinja	4	33,4
Delno se strinja	7	58,3
Se ne strinja	1	8,3
Skupaj	12	100

Iz preglednice je razvidno, da se 58,3 odstotka anketiranih delno strinja, da bi se z razvojem turizma na območju izboljšal njihov življenjski standard. Da bi se življenjski standard izboljšal, meni 33,3 odstotka anketiranih, le 8,3 odstotka anketiranih je mnenja, da se življenjski standard na kmetiji v tem primeru ne bi izboljšal.

Slika 13: Anketirani po oceni naravnih znamenitosti kot zadostnega razloga za razvoj turizma, 2010

Pojav narcis (*Narcissus poeticus* ssp. *radiflorus*), smučišče Španov vrh, Savske jame, okoliški hribi so le nekatere naravne znamenitosti, ki privabljajo turiste, vendar je kar 75 odstotkov anketiranih mnenja, da to ni zadosten razlog za razvoj turizma. 17 odstotkov anketiranih pa meni, da bi te znamenitosti morale zadostovati za razvoj turizma. En anketiranec (8 odstotkov) se ni opredelil.

Preglednica 10: Anketirani po oceni vpliva turistov na izgubo rastišč narcis, 2010

Vpliv turistov na izgubo rastišč narcis	Število	%
Prisotnost turistov vpliva na izgubo rastišč narcis	1	8,3
Prisotnost turistov ne vpliva na izgubo rastišč narcis	3	25
Bolj kot prisotnost turistov na izgubo rastišč vpliva kmetijstvo	5	41,7
Drugo	3	25
Skupaj	12	100

Po mnenju kmetovalcev turizem ni največji vzrok za izgubo rastišč in sicer jih 41,7 odstotka meni, da bolj kot prisotnost turistov na izgubo rastišč vpliva kmetijstvo. Kar 25 odstotkov anketiranih je mnenja, da prisotnost turistov sploh ne vpliva na izgubo rastišč. Le 8,3 odstotka ali en anketiranec je mnenja, da je prisotnost turistov kriva za izgubo rastišč. Drugo meni 25 odstotkov anketirancev.

4.5 INTERVJU S PREDSEDNIKOM TURISTIČNEGA DRUŠTVA GOLICA

Na podlagi analize anketnega vprašalnika sem zastavila nekaj vprašanj Klemnu Klinarju, predsedniku Turističnega društva Golica ter sodelavcu na področju turizma in razvoja podeželja pri Razvojni agenciji Zgornje Gorenjske. V odgovorih je podal svoje osebno mnenje.

Prvo vprašanje se je nanašalo na biotsko pestrost na območju zahodnega dela Karavank, in sicer, kolikšna je informiranost ter na kakšen način bi morali biti domačini informirani. Meni, da kmetje o pomembni biotski pestrosti na tem območju niso dovolj informirani. Informacij, ki bi prodrle neposredno do kmetov, ni. Med kmetovalci je znano, da so narcise zaščitene in da so planinski pašniki v območju Natura 2000, kaj več pa kmetje ne vedo (za katere rastlinske in živalske vrste gre, zakaj so posebne, kako se jih ohranja).

Domačini ugotavljajo, da travniki narcis izginjajo. Meni, da je glavni vzrok za to neprimerna kmetijska raba tal na eni strani in zaraščanje kmetijskih zemljišč na drugi. Spomladanska paša na travnikih bo z nekajletnimi ponovitvami popolnoma izpodrinila narcise. Nekoliko manj očitno na količino narcis vpliva tudi prezgodnja košnja. Po njegovem mnenju so kmetje v neki vmesni vlogi – na eni strani skrbijo za obdelanost zemljišč in s tem preprečujejo zaraščanje narcisnih travnikov, na drugi strani pa s spomladansko pašo in prezgodnjo košnjo uničujejo narcise.

Sam meni, da bi kmetom morali biotsko raznovrstnost predstaviti na njim razumljiv način in jim predstaviti pozitivne vidike ohranjanja biotske raznovrstnosti. Iz izkušenj pravi, da bi bilo dobro, da jim temo predstavi domačin (lokalni kmetijski svetovalec, razvojni delavec), kajti pomembno je upoštevanje domačinov in njihovo sodelovanje.

Naslednje vprašanje je bilo v zvezi s projekti, ki se izvajajo oziroma so se izvajali na tem območju ter njihova uspešnosti. V letu 2008 je Zavod RS za varstvo narave izvajal projekt, v katerem so na območju vasi pod Golico izbrali nekaj območij z veliko biotsko pestrostjo (veliko gostoto narcis). Za to območje so bili izdelani načrti gospodarjenja s konkretnimi napotki za kmetijsko obdelavo teh območij (npr. termin košnje, paše, čas gnojenja), vendar ti načrti niso nikoli dejansko zaživel. Kmetom ti načrti prinašajo samo dodatne obveze, stroške in izpad pridelka (npr. prepoved spomladanske paše, ročna namesto strojna košnja, samo ena namesto dveh košenj), ni pa predvidenih nadomestil za to. Žal rastišča narcis niso zavarovana do te mere, da bi na njih lahko kmetje uveljavljali ukrep HAB v okviru SKOP.

Kljub izvedbi projekta Karavanke Natura 2000, ki naj bi pripomogel k večji ozaveščenosti ljudi, to prizadevanje ni doseglo nikakršnega učinka.

Na vprašanje, ali je prihodnost v razvoju turizma na tem območju ter kakšne oblike turizma so perspektivne, je odgovoril, da v Turističnem društvu Golica zagovarjajo idejo, da bi naj Planina pod Golico in okoliške vasi sicer postale turistično prepoznaven kraj, vendar z »butično« turistično ponudbo v obliki manjših turističnih nastanitev in trženja mirnega, čistega in pristno avtohtonega okolja s sprehajalnimi in planinskimi potmi. Dopolnilo temu bi lahko bila ponudba kmetij z domačimi izdelki in manjši turistični produkti (npr. muzej na prostem na temo železarstva, smučišče Španov vrh, sankanje, klimatske terapije).

Zanimalo nas je, ali kmetovalci v zadostni količini ponujajo domače izdelke. Odgovoril je, da trenutno kmetije na črno prodajajo domače izdelke na domu (žganje, mleko, skuto, meso in mesne izdelke, jajca itd.). Večinoma gre za sezonsko prodajo znanim strankam (sorodniki, prijatelji). Kot kaže, je povpraševanja toliko, da kmetije ne razmišljajo o registraciji dopolnilnih dejavnosti, da bi lahko prodajali na trgu, po drugi strani pa so količine tako majhne, da bi jim investicija v ureditev dopolnilnih dejavnosti pomenila prevelik strošek glede na prihodek od prodaje.

Zanimalo nas je tudi, če je po njegovem mnenju zadosten interes vaščanov za razvoj turizma na tem območju. Po delavnicah na temo razvoja turizma v Planini pod Golico meni, da bi lahko domačine umestili v dve tipični skupini. Prva gleda na turizem kot nekaj odvečnega in razvoja vasi pod Golico ne vidi v turizmu, druga pa je optimistična in vidi kraje v prihodnosti kot prisrčne gorske vasi z zasebno ponudbo manjšega obsega in razvitimi dopolnilnimi in turističnimi dejavnostmi.

Razvoj v smeri ekološkega turizma se mu zdi dobra ideja, vendar meni, da bi za kaj takega v vaseh potrebovali veliko sodelovanje domačinov. Ti se ne odločajo za razvoj turistične ponudbe, kaj šele, da bi le-to nadgradili z ekološko usmerjeno ponudbo. Možnosti, ki jih imajo njihove vasi, pa bi brez težav dopustile razvoj te veje turizma.

Na vprašanje o načrtovanih projektih je odgovoril, da je v bližnji prihodnosti zaželen ureditev osnovne infrastrukture. Občina Jesenice sicer načrtuje razvoj turizma v teh krajih, a je to načrtovanje po njegovem mnenju premalo v stiku z domačini, ki so osnovni pogoj za razvoj. V načrtu je ureditev vaškega jedra v Planini pod Golico, tematskega parka Savske jame, v Javorniškem Rovtu se že izvaja ureditev Zoisovega parka.

Sam meni, da se trenutne usmeritve preveč usmerjajo v turizem in ne dajejo nikakršnega poudarka tudi kmetijstvu, ki je odgovoren za ohranjanje zanimive kulturne krajine in

ohranjanje biotske raznovrstnosti v teh krajih, na katerih je osnovana vsa turistična ponudba (narcise, planine, kmečko okolje).

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Povprečna starost gospodarja je 50 let. Vse kmetije imajo zagotovljenega naslednika, ki je v večini primerov redno zaposlen in dela popoldne na kmetiji. Pri analizi smo ugotovili, da je le malo kmetij, kjer je gospodar zaposlen na kmetiji, kar pomeni, da so kmetije manjše. Tudi pri popisu kmetijskih zemljišč je največ gozdov, veliko je tudi večkosnih travnikov in intenzivnih pašnikov. Kmetije na tem območju so najbolj usmerjene v živinorejo, in sicer v pridelavo mesa in pa tudi mlečnih izdelkov. Obiskovalcem ponujajo izdelke v večini na domu ali preko zadrug. Njihov življenjski standard je povprečen.

Veliko kmetij oziroma anketiranih je mnenja, da je informiranost o izjemni biotski raznolikosti srednja do slaba in si boljše informiranosti v večini želijo. To je potrdil tudi predsednik Turističnega društva Golica. Sam je mnenja, da imajo kmetovalci premalo podatkov o biotski raznolikosti na tem območju. Biotska raznolikost ter cvetenje narcis v maju vplivajo na način kmetovanja, in sicer tako, da morajo začeti s košnjo pozneje.

Za izgubljanje rastišč narcis v zadnjem času je kriv način kmetovanja kot tudi turizem, vendar turizem v manjši meri. Kriva je predvsem zgodnja paša in strojna obdelava. Po mnenju predsednika Turističnega društva Golica je na drugi strani za izgubljanje rastišč narcis krivo tudi zaraščanje. Rešitve v tem primeru vidijo kmetovalci v poznejši košnji ter pomoči občine oziroma države.

5.2 SKLEPI

Analiza vedenja o biotski raznolikosti na tem območju.

- 50 odstotkov anketiranih meni, da informiranosti o biotski raznolikosti ni, 41,7 odstotka anketiranih je mnenja, da je informiranost srednja, 8,3 odstotka anketiranih pa meni, da je informiranost zadostna.
- Zaradi slabše informiranosti si informacije o biotski raznolikosti želi 91,7 odstotka anketiranih, le 8,3 odstotka anketiranih si tega ne želi.
- Vsi anketirani trdijo, da biotska pestrost ne tem območju vpliva na kmetovanje oziroma na način kmetovanja. Za ohranjanje rastišč je potrebna poznejša košnja.
- V največji meri na izgubo rastišč vplivajo kmetovalci, in sicer zaradi zgodnje paše v kombinaciji s strojno obdelavo, zaraščanje travnikov ter neredne košnje.

Analiza o turizmu na tem območju.

- Kar 67 odstotkov kmetij si dodatnega turizma na tem območju želi, 33 odstotkov kmetij se ni opredelilo.

- Tukajšnji kmetovalci v največji meri ponujajo domače izdelke, ena kmetija (8,3 odstotka) ponuja prenočitve in možnosti kosila.
- 50 odstotkov kmetij ponuja izdelke na domu, nekaj kmetij ponuja izdelke preko zadrug ter preko lokalnih trgovcev/odkupovalcev.
- Anketiranci menijo, da bi bil za to območje najbolj primeren podeželski turizem v kombinaciji s športnim, ekološkim in sezonskim turizmom.
- Kar 58,4 odstotka anketiranih meni, da bi razvoj turizma delno izboljšal življenjski standard na kmetiji, 33,3 odstotka anketiranih meni, da bi dobro vplival na življenjski standard, 8,3 odstotka anketiranih pa ima glede tega negativno mnenje.
- 75 odstotkov kmetij je mnenja, da pojav narcis, Španov vrh, Savske jame,...niso zadosten razlog za razvoj turizma, 17 odstotkov ima o tem pozitivno mnenje, ena kmetija pa se ni opredelila.

Zaradi pestre biodiverzitete, obsežnega območja Nature 2000, številnih manjših zavarovanih območji ter naravnih vrednot vzbuja to območje zanimanje za rekreativne dejavnosti in razvoj turizma. Pri analizi smo ugotovili, da si kmetije želijo dodatnega razvoja turizma. Možnosti vidijo predvsem v razvoju podeželskega turizma ter kombinaciji športnega, ekološkega in sezonskega turizma. Mnenja so tudi, da dosedanje naravne vrednote niso zadosten razlog za razvoj. Več bi bilo potrebno storiti na promociji in infrastrukturi. Vendar smo pri vprašanju, ali mislijo, da obstaja interes ostalih kmetov za razvoj turizma, ugotovili, da jih je veliko odgovorilo z »ne vem«, kar nam da vedeti, da se o teh stvareh ne pogovarjajo v zadostni meri. Mnenja smo, da si razvoja turizma želijo, vendar jih njihov (do)sedanji način življenja zadovoljuje, tako da so to le želje, dejansko pa v tej smeri ni resnih prizadevanj. To je potrdil tudi predsednik Turističnega društva Golica, ki meni, da bi moralo biti med domačini večje sodelovanje.

6 POVZETEK

Zaradi biotske pestrosti, rastišč narcis, pohodništva, kmetijstva in naravnih vrednot v zahodnem delu Karavank smo se odločili, da to območje bolje spoznamo in ugotovimo vzroke za izgubo rastišč narcis ter možnosti za razvoj turizma. Zato smo sestavili anketni vprašalnik, ki so ga izpolnili kmetovalci na tem območju in s tem odgovorili na raziskovalna vprašanja. Zanimalo nas je, kakšen je vzrok za izgubo rastišč narcis, ali biotska pestrost vpliva na način kmetovanja na tem območju ter kakšna je informiranost anketiranih o biotski pestrosti. Na drugi strani pa nas je zanimalo, ali si anketirani želijo razvoja turizma, v kakšni obliki ter ali so dosedanje naravne vrednote zadosten razlog za to.

Ugotovili smo, da se anketiranci zavedajo izgube rastišč narcis. V večini se zavedajo, da so za to krivi kmetovalci s prezgodnjo pašo, strojno obdelavo in zaraščanjem travnikov. O biotski pestrosti na tem območju bi bili radi bolje informirani, kajti zdaj menijo, da ni zadostne informiranosti. Čeprav so se in se še sedaj izvajajo različni projekti, menim, da bi morali kmetovalcem probleme prikazati na njim razumljivejši način. Kmetovalci na tem območju na eni strani skrbijo, da se narcisni travniki ne zaraščajo, po drugi strani pa s prezgodnjo pašo in košnjo vplivajo na izgubo rastišč. Po besedah predsednika Turističnega društva Golica kmetom različni načrti prinašajo dodatne stroške in izpade pridelka, ob tem pa za to ne dobivajo nadomestil. Tako se kmetje nahajajo v nekakšni vmesni vlogi.

Pri vprašanjih o razvoju turizma si kar nekaj kmetij želi razvoja, vendar predvsem kot razvoj podeželskega turizma, športnega, sezonskega in ekološkega turizma. Kot menijo nekateri, bi se jim s tem razvojem izboljšal življenjski standard. Mnenja so tudi, da zdajšnje naravne vrednote niso zadosten razlog za razvoj. Zato bi bilo potrebno razviti različne dejavnosti, kot so konjeništvu, pohodništvo, različni skupinski izleti, poučni skupinski izleti ipd. Vendar sama menim, da so to v večini le želje. Za izvedbo takšnih načrtov bi morali domačini bolje sodelovati med seboj. Pri izvedbah različnih projektov različnih organizacij pa bi bilo potrebno večje sodelovanje tudi z domačini, kajti oni so tisti, ki živijo na tem območju in to območje najbolj poznajo.

7 VIRI

Djurić-Drozdek V. 2006. Predstavitev projekta »Karavanke Natura 2000«. Informator projekta Karavanke Natura 2000. Kranj, Projektna skupina KN 2000: 4 str.

Karavanke@prihodnost.eu.
<http://www.karavanke.eu> (18. Junij, 2010)

Kociper A. 2007. Bledolične zapeljivke. Gore in ljudje.
<http://www.gore-ljudje.net/novosti/9251/> (18. junij 2010)

Kos B. 2007. Natura 2000 in ukrepi osi 2. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/Mreza_za_podezelje/Natura_2000_in_os_2.pdf (19. april 2010)

Lippert W. 1987. Alpsko cvetje. Ljubljana, Cankarjeva založba: 254 str.

Naravovarstveni atlas – Natura.
<http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISNZKJ/profile.aspx?id=NZK@ZRSVN>
(5. maj 2010)

Narcise – ključavnice. KGZS – Zavod Kranj. 2006.
http://www.jesenice-tourism.net/doc/kljucavnice_za_vedno.pdf (4. maj 2010)

Nose Marolt M. 2005. Ljudje z naravo, narava za ljudi – Natura 2000 v Sloveniji. Ljubljana, Zavod RS za varstvo narave: 24 str.

Odlok o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih vrst. Ur.l. SRS, št. 46/04
http://www.zakonodaja.gov.si/rpsi/r02/prepis_URED3192.html (9.maj 2010)

Politika razvoja podeželja.
http://www.ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_sl.htm (12.7. 2010)

Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. Ur. l. SRS, št. 82/02
http://www.zakonodaja.gov.si/rpsi/r03/prepis_ODRE1883.html (9. maj 2010)

Program razvoja podeželja za Republike Slovenije za obdobje 2007 – 2013. 2007. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 18 str.

Rogelj M. Gorjanc N. 2006. Ohranjanje narcisnih travnikov in biotska pestrost v Karavankah. Kranj. Zavod RS za varstvo narave, Območna enota Kranj: 2 str.

Savnik R., Planina F., Šifer Ž. 1968. Krajevni leksikon Slovenije. Ljubljana. Državna založba Slovenije: 487 str.

Šnut L. 2006. Natura 2000 in kmetijstvo. Informator projekta Karavanke Natura 2000. Kranj. Projektna skupina KN 2000: 3-4

Šubic T. 2006. Natura 2000: človek, narava in razvoj v Karavankah. Informator projekta Karavanke Natura 2000. Kranj. Projektna skupina KN 2000: 3 str.

Šubic T. 2009. Karavanke – botanični vrt med urbanimi središči. *Proteus*, 70, 5: 208

Torkar Tahir Z. 2003. Planina pod Golico skozi čas. Jesenice. Gornjesavski muzej: 23 str.

Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah. Ur. l. RS, št. 46/04
http://www.zakonodaja.gov.si/rpsi/r02/prepis_URED3192.html (9. maj 2010)

Zapisnik nadaljevanja 5. redne seje občinskega sveta občine Žirovnica. 2007.
<http://www00.zirovnica.si/zirovnica/UserFiles/664/File/tocke%2S/5.%20seja%20OS-%20nadaljevanje.doc> (20. april 2010)

Zoisova zvončnica.
<http://crna.atspace.com/Album/zoisovazvonnica.html> (10. maj 2010)

ZAHVALA

Za strokovno pomoč in nasvete pri izvedbi diplomskega dela se iskreno zahvaljujem mentorju prof. dr. Andreju Udovču.

Iskreno se zahvaljujem vsem anketiranim, ki so se prijazno odzvali moji prošnji za sodelovanje pri anketi.

Zahvaljujem se tudi predsedniku Turističnega društva Golica in sodelavcu na področju turizma in razvoja podeželja pri Razvojni agenciji Zgornje Gorenjske Klemnu Klinarju.

PRILOGA A

ANKETNI VPRAŠALNIK

TURIZEM, OHRANJANJE NARCIS (*Narcissus poeticus subsp. radiflorus*) IN KMETIJSTVO NA OBMOČJU ZAHODNEGA DELA KARAVANK

DRUŽINA NA KMETIJI

1. PODATKI O DRUŽINSKIH ČLANIH

V tabelo vpišite vse družinske člane ter nato s pomočjo legende vpišite še položaj člana v družini, izobrazbo, kje družinski član dela in njegova vloga v dopolnilni dejavnosti.

	SPOL	A Starost	B Položaj v družini	C Izobrazba	D Kje dela?	E Delo v dopolnilni dejavnosti
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						

LEGENDA

B-položaj v družini

- 1) gospodar
- 2) zakonec gospodarja
- 3) naslednik
- 4) zakonec naslednika
- 5) vzdrževan član družine
- 6) član družine s samostojnimi dohodki

C-izobrazba

- 1) osnovna šola
- 2) poklicna kmetijska šola
- 3) druga poklicna šola
- 4) srednja kmetijska šola
- 5) druga srednja šola
- 6) višja, visoka, univerzitetna kmetijska izobrazba
- 7) druga višja, visoka, univerzitetna izobrazba
- 8) brez izobrazbe

D- kje dela

- 1) samo na kmetiji
- 2) na kmetiji in v gospodinjstvu
- 3) samo v gospodinjstvu
- 4) zaposlen in dela na kmetiji
- 5) upokojen in dela na kmetiji
- 6) samo zaposlen
- 7) na šolanju in dela na kmetiji
- 8) na šolanju in ne dela na kmetiji
- 9) nezmožen dela na kmetiji (otroci, invalidi, starejši)
- 10) brezposeln dela na kmetiji
- 11) brezposeln in ne dela na kmetiji

E- dela v dopolnilni dejavnosti

- 1) nosilec dejavnosti
- 2) pomaga v dopolnilni dejavnosti

2. ALI IMA KMETIJA NASLEDNIKA? (obkrožite)

- a) gospodar je mlajši od 45 let, zato vprašanje ni aktualno
- b) naslednika imajo in dela stalno na kmetiji
- c) naslednika imajo, je redno zaposlen in popoldne dela na kmetiji
- d) naslednika imajo zagotovljenega, a ne živi na kmetiji
- e) naslednika imajo, je mlajši (šoloobvezen, vajenec, dijak) in se verjetno ne bo redno zaposlil, delal bo le na kmetiji
- f) naslednika imajo, je mlajši (šoloobvezen, vajenec, dijak), ki se bo po končanem šolanju redno zaposlil, popoldne pa bo delal na kmetiji
- g) naslednik je mlajši in še ne vedo, kako se bo odločil
- h) dediča imajo, ne živi na kmetiji in ne vedo, kako se bo odločil
- i) naslednika nimajo, imajo pa dediča, ki bo zadržal dom, kmetije pa ne bo obdeloval
- j) nimajo nikogar

GOSPODINJSTVO

3. OCENA ŽIVLJENJSKEGA STANDARDA VAŠE DRUŽINE (obkrožite)

- a) zelo nizek
- b) nizek
- c) povprečen
- d) visok
- e) zelo visok

4. KDO V VAŠI DRUŽINI VODI GOSPODINJSTVO? (obkrožite)

- a) gospodarica
- b) gospoda
- c) zakonec gospodarja/gospodarice
- d) naslednik

- e) zakonec naslednika
- f) drug član družine
- g) stari starš
- h) drug član gospodinjstva

KMETIJA

5. OBČINA (vpišite): _____

6. NADMORSKA AVIŠINA KMETIJE (vpišite): _____

7. PROIZVODNA USMERITEV VAŠE KMETIJE (obkrožite)

- a) živinoreja – pridelava mleka
- b) živinoreja – pridelava mesa
- c) prašičereja
- d) ovčereja ali kozjereja
- e) drugo _____

8. ALI JE VAŠA KMETIJA REGISTRIRANA KOT EKOLOŠKA KMETIJA? (obkrožite)

- a) da
- b) ne

9. POVRŠINA ZEMLJIŠČ (ha) TER NJIHOVA RABA (vpišite)

Zemljiške kategorije	V last (ha)	Vzeto v najem (ha)	Dano v najem
NJIVE IN VRTOVI			
SADOVNJAKI			
VINOGRADI			
VEČKOSNI TRAVNIKI			
INTENZIVNI PAŠNIKI			

SKUPAJ OBDELOVALNE POVRŠINA			
NEOBDELOVALNE POVRŠINE			
SKUPAJ KMETIJSKE POVRŠINE			
GOZD			
SKUPAJ VSE POVRŠINE			

10. KAKO TRŽITE PRIDELKE?

- a) prodaja na domu
- b) zadruga
- c) veletrgovci
- d) lokalni trgovci/odkupovalci
- e) drugo _____

OBMOČJE NATURE 2000 IN KMETOVANJE

11. ZA TO OBMOČJE JE ZNAČILNA IZJEMNA BIOTSKA RAZNOLIKOST. ALI SE VAM ZDI, DA JE INFORMIRANOST O TEM POJAVU DOVOLJ VELIKA?

- a) da
- b) ne
- c) srednja informiranost

12. ALI SI ŽELITE BITI INFORMIRANI O TEM?

- a) da
- b) ne

13. NA GORSKIH TRAVNIKIH IN PAŠNIKIH, SENOŽETIH TER SKALNIH TRAVIŠČIH USPEVAJO RASTLINE, KOT SO LEPI ČEVELJC (*Cypripedium calceolus*), ALPSKI KOZLIČEK (*Rosalia alpina*), NARCISE (*Narcissus poeticus* subsp. *radiflorus*), KI SO

POMEMBNE ZA OHRANJANJE BIOTSKE PESTROSTI V EVROPSKI SKUPNOSTI. ALI TA POJAV VPLIVA NA NAČIN KMETOVANJA NA TEM OBMOČJU?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

14. ČE STE NA PREJŠNJE VPRAŠANJE ODGOVORILI Z DA, ALI LAHKO POJASNITE, NA KAKŠEN NAČIN VPLIVA?

15. PODATKI KAŽEJO, DA SE JE ŠTEVILO RASTIŠČ Z NARCISAMI (*Narcissus poeticus* subsp. *radiflorus*) ZMANJŠALO, PONEKOD PA SO RASTIŠČA CELO IZGINILA. KDO JE PO VAŠEM MNENJU NAJVEČJI KRIVEC ZA TO?

- a) kmetovalec
- b) pohodnik
- c) turist
- d) drugo

16. V KOLIKŠNI MERI VPLIVA STROJNA OBDELAVA TER ZGODNJA PAŠA NA IZGUBO RASTIŠČ NARCIS? (*Narcissus poeticus* subsp. *radiflorus*)

- a) strojna obdelava je največji vzrok za izgubo rastišč
- b) zgodnja paša je največji vzrok za izgubo rastišč
- c) bolj kot strojna obdelava vpliva na izgubo rastišč zgodnja paša
- d) bolj kot zgodnja paša vpliva na izgubo rastišč strojna obdelava
- e) tako zgodnja paša kot strojna obdelava vplivata na izgubo rastišč
- f) drugo _____

17. KAKO BI PO VAŠEM MNENJU NAJBOLJE VPLIVALI NA OHRANJANJE RASTIŠČ NARCIS (*Narcissus poeticus* subsp. *radiflorus*) S STALIŠČA KMETOVANJA?

TURIZEM NA OBMOČJU ZAHODNEGA DELA KARAVANK

18. GLEDE NA TO, DA JE TU DELNO ŽE PRISOTEN TURIZEM, ALI VIDITE KAKŠNE MOŽNOSTI, DA BI SE TURIZEM NA TEM OBMOČJU LAHKO ŠE BOLJE RAZVIL?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

19. ČE STE NA PREJŠNJE VPRAŠANJE ODGOVORILI Z DA, ALI LAHKO POJASNITE ODGOVOR.

20. ALI VAŠA KMETIJA DOSEDANJIM TURISTOM PONUJA...

- a) nakup domačih izdelkov
- b) možnosti kosila
- c) možnosti prenočitve
- d) drugo _____

21. ALI JE S STRANI TURISTOV/KUPCEV ZANIMANJE ZA NAKUP DOMAČIH IZDELKOV?

- a) da
- b) ne

22. KAKŠEN TURIZEM BI BIL ZA TO OBMOČJE NAJBOLJ PRIMEREN?

- a) podeželski turizem
- b) ekološki turizem
- c) športni turizem
- d) sezonski turizem
- e) drugo _____

23. ALI SI ŽELITE RAZVOJ TURIZMA NA TEM OBMOČJU?

- a) da
- b) ne

24. ALI JE INTERES OSTALIH KMETOV IN VAŠČANOV ZA RAZVOJ TURIZMA?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

25. V RAZVOJU PODEŽELJA IMA LAHKO PODEŽELJSKI TURIZEM POMEMBNO MESTO. ALI SE STRINJATE, DA BI RAZVOJ TURIZMA NA TEM OBMOČJU PRINESEL POMEMBEN DELEŽ PRI IZBOLJŠANJU ŽIVLJENJA NA VAŠI KMETIJI?

- a) se strinjam
- b) delno se strinjam
- c) se ne strinjam

26. ČE STE NA PREJŠNJE VPRAŠANJE ODGOVORILI Z NE, ALI LAHKO POJASNITE ODGOVOR.

27. MENITE DA POJAV NARCIS (*Narcissus poeticus* subsp. *radiflorus*), SMUČIŠČE ŠPANOV VRH, SAVSKE JAME, OKOLIŠKI HRIBI NISO ZADOSTEN RAZLOG ZA RAZVOJ TURIZMA NA TEM OBMOČJU?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

28. ALI PRISOTNOST TURISTOV VPLIVA NA IZGUBO RASTIŠČ NARCIS? (*Narcissus poeticus* subsp. *radiflorus*)

- a) da, prisotnost turistov vpliva na izgubo rastišč narcis
- b) ne, prisotnost turistov ne vpliva na izgubo rastišč narcis
- c) bolj kot prisotnost turistov na izgubo rastišč vpliva kmetijstvo
- d) drugo

29. ALI BI VEČJA PRISOTNOST TURISTOV VPLIVALA NA BIOTSKO RAZNOLIKOST NA TEM OBMOČJU?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem